

Arman

Danerê rojnameya pêşî ya Kurdî
Miqdad Mîthed Bedirxan

Hejmar, No: 5

Çiriya Paşîn -November 1995

Buha-Price: 40 000 TL

20 SKR

4 DM

KM'ya YEKBÛN'ê

"% 20'ê civakê ji mafê hîlbijartinê bêpar e"

"Hukûmet û Parlamentoya Tirkîyeyê bi armanca ku krîza siyasî, aborî û leşkerî di lehê rejîma şer de çareser bike, bi lez û bez biryara ku hîlbijartinên giştî di 24'ê Çileyê Pêşîn de bête çêkirin, da. Bi vê biryara ku nêzî ji %20'ê civakê ji mafê hîlbijartinê fîlî bêpar dihêle, çareserkirina pirsên ku hene, ne mumkun e. Xwedî û tatbîqkarên siyaseta ku HEP û DEP girtin, ji bo girtina HADEP, DDP û KDP ya ku hîn di pêvajoya damezrandinê de ye, dixebitin, parlamenteren ku hatine hîlbijartin ji Parlamentoyê diavêjin û ceza dikin, ji xwe, dê dev ji wan heildanên xwe yên ku nahêlin îrada demokratîk a gel derkeve ortê, berne din. Ev biryar, manewraya ku nefeskê dide siyaseta şerê qirêj e.

Tev vê jî divê pêvajoya hîlbijartinê giştî bi her aliyê xwe ve bibe pêvajoya ku hêzên aşîti û demokrasiyê, di warê pirsê herî bingehîn a Komara Tirkîyeyê de, ji bo çareserkirineke aşîti û demokratîk a pirsê Kurd û Kurdistanê dengên xwe bilind dikin. Rêya vê, yekîtiya hêzên neteweyî yên bakurê Kurdistanê ye. Yekîtiya hêzên pêşverû, demokrat, sosyalîst û aşîtxwazên Tirkîyeyê ye. Yekîtiya hemû hêzên aşîti û demokrasiyê ye. Hêzên neteweyî yên bakurê Kurdistanê ne xwediyê luksa dubarekirina çewtîtiyên ku di dîrokê de hatine jîyin e.

Komîteya Navendî ya Partiya me, ji ber vê rastiyê, bangî hemû kes û muesseseyên pêşverû, demokrat û aşîtxwaz dike ku divê ew beriya hertîştî ji bo maf û azadiyên xwe, ji bo civakeke demokratîk û jiyaneke azad, li daxwaz û mafên neteweyî yên meşrû yên gelê Kurd hîn bêtir bi xwedî derkevin. Komîteya me ya Navendî ji bo pêvajoya hîlbijartinê giştî di lehê hêzên welatparêz de bête guherandin, bangî hemû welatparêzên bakurê Kurdistanê dike ku divê ew ji bo amadekirina yekîtiya herî fireh û bi helwesteke muşterek hereketkirinê, fedekarî û hewildanan texsîr nekin. □

Ma însan mexlûqatekî siyasî ye?

Her di wan rojan de, meseleyek wekî vê, li Tirkîyê jî rû dabû. Li Îstebolê piştî hîlbijartinên rêxistina CHPê ya Îstebolê heyetek nuh hatibû ser îdarê. Serokê CHPê Deniz Baykalî, bal dikişand ser wê yekê ku yên hatine ser hukum sunnî - yanî ne Alewî- ne û Tirkî in. Ev, gaveka balkêş bû ji bo wî. Li ser vê gotinê, gellek rexne li Deniz Baykalî hatin kirin, ew bi şovenîzm û cudaxwaziyê hat tawanbarkirin. Baykal mecbûr ma, gavê baş de bavêje. Lê wê gava ku wî paşde avêt, bû wekî mesela uzira

ji qebahetê mezintir. Wî iddîa dikir ku bi wê balkêşanê xwestiyê bibêje ku CHP îdî partiyek welê ye ku ji bo endamên wê Kurdîti, Tirkîti, Alewîti an Sunnîti ne girîng in, ya girîng ew e ku hemî sosyal demokrat in. Di hîlbijartinan de krîter, fikr û xebat in, ne ku Alewîti, Sunnîti, Kurdîti yan Tirkîti ye. Wî îftîxar dikir ku ew berî her tiştî CHPyî ne, sosyaldemokrat in. Deniz Baykalî bi axaftinên xwe dixwest CHPyîtiyê û sosyaldemokrasiyê bike perdeyek welê ku hemû xususiyetên et-

nîkî û kulturî yên endamên wî veşêre, bincil bike.

Ez fikirîm ku çawa dibû du kesên ji hev gellek cuda, yekî zalim û yeka bazdayiya ji ber zulmê wekî hev difikirin.

Gelo ji bo siyasîyan çima diviya bû ku berî her tiştî meriv siyasî bûya? Çima diviya bû ku meriv Alewîti, Kurdîti, Sunnîti an biyanîtiya xwe dernexista pêş? Gelo sosyaldemokratî û Kurdîti, Alewîti an biyanîtiya meriv diji hev bûn rê li ber hev digirtin?

rûpel:3

Foto: Şîrîn Şikakî

Bîstek ji meşa Bonnê

Kurdên Sûriyeyê li Bonnê meşiyên

Bonn Ev cara pêşîn e ku Partiyên Kurdistana Sûriyeyê li derveyî welêt li hember balyozxaneyê Sûriyeyê meş û mitîng çêdikin û bala raya Ewropîyan dikşînin li ser neheqîya dewleta şovenî ya Sûriyeyê

ku ew mafê gelê Kurd gesb kiriye û 150 hezar hevvelatîyên Kurd bê nifûs hiştiye.

Meş ji aliyê 4 partiyên Kurdistana Sûriyeyê; Partiya Demokrat a Kurd a yekî-

tiyê li Sûriyeyê (YEKÎTÎ), Partiya Hevgirtina Gelê Kurd li Sûriyeyê, Partiya Sosyalîst a Kurd li Sûriyeyê û Partiya Demokrat a Kurd li Sûriyeyê hat amedekirin.

rûpel: 7

Li Swêdê hewildana vekirina Enstîtuya Kurdî

Strokhölm 11 welatperwer û karbidestên Kurd hewil didin ku li Swêdê Enstîtuyeke Kurdî damezirînin. Ji bo vê yekê jî 250 hezar Kron di nav xwe de berhevkirine. Lê li gor agahdariyan kesên însiyatîfîgir dixwazin çarçeweyê fireh bigrin û kesên din jî beşdarî vê he-

wildanê bikin. Ji bo vê jî di 17'yê Çiriya Paşîn de civîneke fireh hat çêkirin û gelek kes beşdarî vê civînê bûn. Kesên ku beşdarî civînê bûn gihastin wê baweriyê ku ev hewldan di ciyê xwe de ye. Di rojên pêş de, dê kesên însiyatîfîgir biryara xwe ya dawî bidin. Li gor des-

tûra muweqet ku hatiye nivîsandin dê navê vê organîzasyonê ku bê avakirin Enstîtû be, lê sutatuya wê dê wek weqfê be.

Wek tê zanîn cara pêşîn Enstîtuya Kurdî di sala 1983'an de li Parîsê vebû.

Arî û antrepolojiya nefretê

rûpel: 8-9

Nameyên Xwendevanan

Ji rojnameya Armançê re

Hezar silav li we û li her yekî ku alîkariya xwe pêşkêşî we dike. Hêvîdar im hûn û Armanç hertim pêş ve herin û hûn armançên xwe bi serfirazî pêk bînin.

Ezê pir kêfxweş bibim ku vê helbesta xwe "Sirûda Sermedî" di rûpelên Armançê de bibînim.

Xwîşka we Diya peyman

Sirûda Sermedî

Roja nû bişkivî
Li şefqa sor û zer
hinek ronahî dida
kavil û gundên barkirî
û tîrêjin dî
man dîl û girtî
li zîndana felekê
û destgirtîka bi nîşan
yara dilê Laleş û Ararat
sosina sînga Qamişlo û
Mahabad

bi çavê xwe dît
çawa zingar girt dora xelekê
Lê her bi nêrîneke hêvîdar
dinerî por xelekê
û ev seriyên jar
di nav dinanê birekê
her û her
sirûda sermedî
berdewam dikirin

Ji Redaksiyona Armançê re

Heta nuha 3 hejmarên Armançê yên ku li Tirkîyê derçûne ketine destê min, bi rastî ez pê gelek kêfxweş bûm ku Armançê piştî 16 salan gavên xwe ber bi rîya welêt avêtin. Hevî dikim ev gav her berdewam bin û Armanç hîn dewlemendtir û xweştir be. Di hêrsê hejmaran de jî hin xe-

letî û kêmasiyên teknîkî hebûn. Hevîdar im ku ev xeletî û kêmasî di demekê kurt de ji holê rabin.

Bi daxwaza serkeftina we.
Biryê we
Sîrwan Xalid

Ji xebatkarên Armançê re

Em Kurdên Konyayê ne, gelek kêfa me ji Armançê re tê. Sipas ji Kurdperweriya wê ya mezin re.

Ez dixwazim bahsa Kurdên Anadolîyê bikim. Em Kurdên Konyayê ne, bav û kalê me ji ber zulma Osmanî û Kemalîstan di navbera salên 1850 -1940 de barkirîne hatine derdora Anqerê û Konyayê bi cî bûne.

Û li van deran nêzikî 200 gundên Kurdan hene. Serokê HA-DEP'ê Murat Bozlak, Sekreterê DDP Fehmî Demîr, Abûqatê HADEP'ê Yusûf Alataş û Kemalîstê Tirk Toktamîş Ateş ke-

sên naskirî yên herêma me ne.

Em dixwazin Armanç biçe Anadolîyê û bi Kurdên Konyayê re hevpeyvanan çêke û nûçeya li ser wan binivîsîne. Ihtiyaciya me gelek heye; ji ber ku em rewşa wan baş nizanin.

Ji Kurdên Anadolîyê nêzikî 8.000 kes îro li Swêdê dijîn û ji wan 3.000 li komuna Botkyr kayê dijîn.

Ez kaseteka Kurdên Konyayê ji we re dişînim.

Sipas ji bo we ku hûn alîkariya gelê Kurd dikin

Kurdekî Konyayê

Mustafa Tanguner 1959-1985

Di 10 saliya şehîdbûna

Mustafa Tanguner de

Em wî bi hezkirîneke mezin bi bîr tînin

Her roj dimirim
Her şev min di goristana xewna te de vedişartin
Weke kulîlka hinarê
Di vê bihara bê hinar de
Ez li ser şaxên bêrikirina te dibişkivîm.

Halim Can, Mûrad Ciwan, M. Ali Yıldırım, Mumtaz Aydın, Nafi Cilgin, Vildan Tanrikulu, Mustafa Aydoğan, Mamoste, Mahmûd Lewendî, Şefik Oncu, Zekerîya Çelik

Celadet Ali Bedirxan

GÜNLÜK NOTLAR

(1922-1925)

Dilini sadeleştirerek yayına hazırlayan
Malmîsanij

Stockholm 1995

2 kitêbên nû

HELWEST

Kovara Çand û Edebiyata Kurdî

Hejmar 2'em derket

Adresa xwestinê

Tensta Alle 43- 2 tr.
163 64 Spånga-SWEDEN

Tel-Fax: 08-7618433

Anons

Rohat Alakom

Bir Kürt Diplomatinın

Fırtınalı Yılları

General

Şerîf Paşa
(1865-1944)

Adresa xwestinê

Rohat Alakom
Pilvingegatan 17
128 35 Skarpnäck-SWEDEN

Armanç

Rojnameya Kurdî ya
Mehane
&
Aylık Kürtçe Gazete

Li ser navê Weşanxaneya
Çarçirayê Xwedî û
berpirsiyar (Çarçira Basın
ve Yayıncılık Ltd. Şti.
adına Sahibi ve Yazışleri
Müdürü):
Nesih Çilgin

Redaktorê Berpirsiyar:
Remzî Kerîm

Redaksiyon:
Mumtaz Aydın
Faris Can
Mûrad Ciwan
Nihat Elî
Ehmed Huseynî
Yakûp Karademîr
Mahmûd Lewendî
Hesen Mizgîn
Emîn Narozî

Berpirsiyarê beşê Dimîfî:
Malmîsanij

Şertên Abonetiye

Abonetiya Salekê

Tirkiye: 400.000 TL
Skandinaviya: 250 SKR
Ewrûpa: 60 DM
Derveyî Ewrûpayê: 50 \$

Anons / İlan
Nîv-rûpel
5.000 000 TL
2500 SKR
500 DM

Hesab No:
0017880 - 6 / BU6 / 01
Yakup Karademir
Akbank T.A.Ş
142 Aksaray-Ist.

Adres:
Guraba Huseyinağa Mah.
Dağarcık Sok. Mehmet
Han No: 327B, D:23
Aksaray-Istanbul Türkiye

Tel-Faks: 212-6312515

Adresa Ewrûpayê:
Box: 152 16
161 15 Bromma
Sweden

Tel: +46-8-803135
Faks: +46-8-801825

Hesabê Ewrûpayê:
Postgiro: 4972255-6
Sweden

Mûrad Ciwan

Rojev

Ma însan mexlûqatekî siyasî ye?

Nalîn Baksî keçeka Kurd e. Piştî darbeya 12'ê Îlonê, di umrekî piçûk de bi malbata xwe re hat, li Swêdê bicîh bû. Li Swêdê mezin bû, xwend, kar kir, bi siyaseta nava Swêdê mijûl bû. Di nava ciwanên sosyaldemokratên Swêdê de bi zîrekî têkoşîn da. Di hilbijartinên parlamentoyê de ku sala 1994'an pêk hatin, weka parlamenter hat hilbijartin û di nav listeya sosyaldemokratên Swêdê de ket parlamentoyê. Di demêke kurt de, serkeftineka hêja... Ne tenê ew û malbata wê, hemû Kurdên Swêdê bi vê serkeftinê kêfxweş û serbilind bûn.

Demekê berî niha, di kanalekî televîzyona Swêdî de, programek belav bû ku Nalîn Baksî jî tê de beşdar bû. Min ew program bi meraq û heyecan temaşe kir. Tê de Nalîn Baksîyê teqrîben wiha digot: Ez berî her tiştî xwe ne weke keseka xerîb a penaber dibînim ku hatiye li Swêdê bicîh bûye, berî her tiştî ez xwe weka yeka sosyaldemokrat dibînim. Di jiyana, kar û xebata min de sosyaldemokratiya min berî xerîbiya min tê.

Nalîn Baksî li dijî wê bû ku gellek caran xerîbiya wê li ber çavan dihat danîn û pirsên li ser wî warî jê dihatin kirin. Wê rexne li wan kesan digirt ku di serê her gavê de xerîbiya xwe an neswêdiya xwe derdixistin pêşiyê. Rexne li parlamentereka din digirt ku endameka partiya kesk bû û diya wê Swêdî û bavê wê Filistinî bû. Li ser wê digot ku tevî ku him jî alî diyê him jî alî bavê ve ez ne Swêdî me û tevî ku ew nîvswêdî ye, ez dimînim ecêb ku ew jî min pirtir weka yeka biyanî xwe derdixê pêş. Nalîn Baksîyê li ser "mewqûfê şaş" ê vê parlamenterê mîsalek wiha jî dida: Em yê bi tevayî biyanî, xwe muhtac hîs nakin ku di serê her gavê de biyanîtiya xwe derxin pêş. Yê ku bi tevayî ne biyanî ne jî me pirtir biyanîtiya xwe derdixin pêş. Li Kurdistanê hin musulman hebûn ku ji filetiyê vegeyriyabûn ser musulmantiyê. Ev ên wiha, ji me musulmanên ku ji bav û kalan de musulman bûn pirtir û hişkî xwe bi esasên musulmantiyê ve digirtin, di parastina musulmantiyê de, ji me sortir û diwartir bûn. Wan pirtir îhtiyac hîs dikir ku musulmantiya xwe derxin pêşberê xelkê.

Min nevē ku ez serê gavê penaberî an xerîbiya xwe derxim pêş. Di parlamentoyê de gava ku ez kar dikim, di derca pêşîn de ez xwe ne weka biyanîyekê lê weka sosyal demokratekê hîs dikim.

Axaftineka bi vî awayî, ji bo min gelekî balkêş hat: Keçeka Kurd, li Kurdistanê ji diya xwe bûye, ev panzde sal in ku tevî malbata xwe li Swêdê dijî, îro di parlamentoya Swêdê de endam e, xwe berî her tiştî ne weka biyanîyekê lê weka sosyaldemokratekê hîs dike. Aciz dibe ku penaberî û biyanîtiya wê derdixin pêşiya sosyaldemokratiya wê.

Gava ku yek rabe bêje ez xwe wiha hîs dikim, helbet cihê axaftinê gellek namîne. Çimkî kesên din çî dibêjin bila bibêjin, ya muhîmtir ew e ku merivek xwe çî hîs dike, xwe çî dibîne. Loma jî helbet tişteki meriv ê zêde namîne ku meriv ji Nalîn Baksîyê re -ji wê bi xwe re- bibêje.

Lê ev axaftin bi giştî serê min mijûl di-

ke. Ez difikirim, axaftineke wiha gelo he- ta çî derecê rast e?

Her di wan rojan de, meseleyek wekî vê, li Tirkîyê jî rû dabû. Li Îstenbolê piştî hilbijartinên rêxistina CHPê ya Îstenbolê he- yetek nuh hatibû ser îdarê. Serokê CHPê Deniz Baykalî, bal dikişand ser wê yekê ku yê hatine ser hukum sunnî - yanî ne Alewî- ne û Tirk in. Ev, gaveka balkêş bû ji bo wî. Li ser vê gotinê, gellek rexne li Deniz Baykalî hatin kirin, ew bi sovenîzm û cudaxwaziyê hat tawanbarkirin. Baykal mecbûr ma, gavê baş de bavêje. Lê wê gava ku wî paşde avêt, bû wekî mesela uzira ji qebahetê mezintir. Wî iddia dikir ku bi wê balkêşanê xwestiyê bibêje ku CHP îdi partiyek welê ye ku ji bo endamên wê Kurdîti, Tirkîti, Alewîti an Sunnîti ne girîng in, ya girîng ew e ku hemî sosyal demokrat in. Di hilbijartinan de krîter, fikr û xebat in, ne ku Alewîti, Sunnîti, Kurdîti yan Turkîti ye. Wî îftixar dikir ku ew berî her tiştî CHPyî ne, sosyaldemokrat in. Denîz Baykalî bi axaftinên xwe dixwest CHPyîtiyê û sosyaldemokratiyê bike perdeyê welê ku hemû xusûsiyetên etnikî û kulturî yê endamên wî veşêre, bincil bike.

Ez fikirim ku çawa dibû du kesên ji hev gellek cuda, yekî zalim û yeka bazdayiya ji ber zulmê wekî hev difikirin.

Gelo ji bo siyasîyan çima diviya bû ku berî her tiştî meriv siyasî bûya? Çima diviya bû ku meriv Alewîti, Kurdîti, Sunnîti an biyanîtiya xwe dernexista pêş? Gelo sosyaldemokratî û Kurdîti, Alewîti an biyanîtiya meriv dijî hev bûn rê li ber hev digirtin? Ma gelo meriv nikaribû ku him Kurd, Alewî an biyanî, him jî sosyaldemokrat bûya?

Heke meriv siyasî bifikire û heke siyasî jî ew siyasî be ku xwe bike amanc, hemî şert, hebûn û firsendan ji bo xizmeta xwe bikar bîne; menfeeta siyasî, hêz û hukumkirin ji însanbûnê dûr bikeve, ne di xizmeta bextiyarî, aramî û pêşveçûna însanan de be, bi eksê vê, însanan bike tabî û xizmetkarê xwe û serdestiyê li wan bike; di halekî wisa de, rast e, siyasî berî her tiştî tê, xusûsiyetên însanbûnê yê din. divê ji ber çavan wenda bibin; yan bîn tunekirin, yan bîn qedexekirin, yan jî bîn veşartin.

Lê heger însanbûn di derca pêşiyê de were û siyasî bibe wasiteyek ku xizmeta bextiyarî aramî û pêşveçûna însanan bike wê gavê tu carî siyasî nakeve pêşiya xusûsiyetên din ên însanbûnê. Wê çaxê meriv him dikare sosyaldemokrat yan CHPyî be him jî biyanî, Kurd, Tirk, Sunnî yan Alewî be. Çimkî meriv "însan" e.

"Însan" çî ye gelo? Bi mucerredî jî alî nezerî ve dibe ku meriv bibêje însan heywan an mexlûqatek e ku difikire, yan jî di- axêve. Para rastiyê di vê gotinê de heye, lê tarîfeka pir kêr û nezêlal e. Welê di nava mij û dûmanê de ye ku tenê bi wan xusûsiyetan ez nikarim însanekî konkret bînim ber çavê xwe. Pir mucerred e. Li ba min divê tarîfa însan hîn gellekî muşexestir be. Çimkî di jiyana û heqîqetê de însan ji wan tarîf û xusûsiyetên jorê muşexestir e û xwedan xusûsiyetên gellek zêdetir e. Gava ez dibêjim însan, însanê muşexxes, yanî şexsiyet(identity) tê ber çavê min. Wekî

şexsiyet jî însan xwedanê gellek xusûsiyetan e. Bi wesîleyeka din, li gorî xwe min însanê konkret bi vî awayî resimandibû: Ka bifikirin: Li Tirkîyê, însanek dikare jin, mîr an jî cinsiyeteka din be. Meriv zarok, ciwan, navsere yan jî extiyarek e. Kurd, Tirk, Erebi, Laz, Çerkez, yan jî ji milliyeteka din e. Li gorî xwe zimanekî wî, dîrokeka wî û kultureka wî heye. Musulman, Xiristiyan, Mûsewî, Êzîdî yan jî ateîst e. Sunnî, Alewî yan jî Şîî ye, Hanefî yan jî Şafîî ye. Neqşibendî, Qadîrî, Nûrcî yan jî Wehabî ye. Laîk e, yan jî dînperest e. Yan him laîk, him Kemalîst, him jî dîndar e. Belkî jî dîndarekî laîk e ku ji Kemalîzmê hez nake. Karkîr, gundî, bazîrgan, karder, memûr, hunermend, telebe, sporhez, yanî bêkar e. Muhafezekar, liberal yan jî sosyaldemokrat e. Belkî nasyonalîstekî Tirk an ê Kurd e. Yan jî belkî, ummetxwaz, kozmopolîtist an enternasyonalîstekî welê ye ku hemû awe nasyonalîstiyê red dike. Belkî Îstenbolî, Diyarbekirî, Edirneyî an Adanayî ye. Li bajêr yan jî li gund dijî. Belkî li çiyê, deştê an li deveraka daristanî dimîne. Dibe ku alîgirê Galatasarayê, Fenerbahçeyê, an Beşiktaşê ye. Dibe ku ji futbolê, basketbolê, melevaniyê(avjeniyê) an ji siwarbûna hespan, ji gerra çolê, ji xwendinê yan ji berhevkirina pûlan hez dike. Belkî ji astronomiyê, îcadên nuh an remildariyê hez dike

Dolme, savar, fasûliyên hişk, çîgkofte an hamburger pê xweş e. Belkî ji dewî, avê, araqê an wîskiyê hez dike û h.w.d. û h.w.d.1

Siyaset, di nava wê de jî sosyaldemokratî xusûsiyeteka însanan e wekî biyanîti an penaberiyê, wekî Kurdbûn, Alewîbûn an Swêdîbûnê. Ya tebîî ew e ku însanek kîjan xusûsiyetên wî hene -bi şertê ku nikaribe xusûsiyetên însanên din bînpê bike- bi serbestî bi hev re di wî de eşkere bibin, gulvedin û hevdu temam bikin. Gava yek rabe bibêje ez berî her tiştî sosyaldemokrat im, ne biyanî, ne Kurd, ne Alewî, ne Swêdî, ne jin an ne ciwan im, li ber çavê min tebîî xwiya nake. Wekî mesela wî fillehê ku bûye musulman, ez dikevim hisseka welê ku nebe gello ew tenê musulmantiya xwe derdixê pêş ji bo ku kes filetiya wî ya berê bi bîra wî neyne.

Wê gûmanek ji min re çê bibe ku yan rejîmê siyasî yan pergala civakî vî kesî mecbûr dike ku hin xusûsiyetên xwe veşêre an înkâr bike. Yan jî menfaeteka siyasî, meqam an kariyerekê, çavê vî kesî welê tarî kiriye ku hin xusûsiyetên xwe li ber riya bilindbûna xwe asteng dibîne. Ev yek, cardin dere digihîje birîna rejîma siyasî an tevgera civakî ku vî şexsî mecbûrî vê yekê dike. Bi vî awayî li ber çavê min kêmasî û şaşî him di rejîmê û pergalede, him jî di merivên xwedan îdiayên wilo de xwe nîşan didin. Kesên xwedan îdiayên wilo, yan wekî Deniz Baykalî zordariyê li xeyrê xwe, yan jî wekî Nalîn Baksîyê li nefsa xwe dikin. Her du hal jî cihên heyf û mixabinê ne.

1-Ciwan Murat, "Vatan, Insan, Demokrasi", Realite; Istanbul, 22-28 Sibata 1995, r. 5

Nûçe

Leyla Zana xelata Saharov wergirt

Parlamentera DEP'ê Leyla Zana ku nuha di hepsê de ye xelata Saharov wergirt. Xelata Saharov ji aliyê Parlamentoya Ewropayê ve tête dayin. Grûba Sosyalîstan a Parlamentoya Ewropayê Leyla Zana ji bo vê xelatê pêşniyar kiribûn.

Ji sala 1989'an vir de xelata Saharov ji aliyê Parlamentoya Ewropayê ve tête dayin.

Wek tête zanîn Leyla Zana ji bo Xelata Aştiyê ya Nobelê jî hatibû destnîşankirin û ketibû rojeva raya giştî ya cihanê û Kurdistanê.

Dilba

Ji konê bêrtiya gihîşt M tv

Keçeka Kurd Dilbahar Demirbag ku 24 saliyê bi singela xwe ya bi navê "Not Directly" gav avêt nav dinyaya muzîkê û cigirt. Singela wê di nav muzîka soul de tê bi nav kirin, lê eslê xwe de di nav caz û soul de xetek e. Di nav muzîka wê de perdên Kurdî yê veşartî mirov hîs dike.

Dilba li Xarpûtê di bin konê Bêrtiya de hatiye dinê. Di biçûkiya xwe de bi dê û bavê xwe re barkirine hatine Swêdê. Dilbayê tiyatro xwendiyê, xebata wê ya muzîkê di 18 saliya wê de destpêkiriye. Nuha ji bo derxistina LP'êyekê dixebite. Bi singela xwe ya yekem bi navê deng bû û di televîzyon û çapemeniya Swêdê de çî girt. Bi klîpa xwe ya Not Directly di M tv'ê de jî derdikeve. Dilba di her firsendê de Kurdbûna xwe dide der.

Raman

Rewşenbîr, Ziman û Raman

Serdar Roşan

Di hejmeta 1'ê ya Armançê de nivîseke min bi navê "Rewşenbîr û Tabloyeke Rewşenbîrên Kurd" hat çapkirin. Di wê nivîsê de bi giştî li ser rewşenbîr û bi taybetî li ser rewşenbîrên Kurd bi kurtî sekinibûm.

Di hejmeta Armançê ya 3'an de nivîsek li ser nivîsa min ji alî Mahmut Kiper hat çap kirin. Min di nivîsa xwe de behsa kêmasiyan kiribû. Kiper rast dibêje, min pesnê kesî nedabû. Ji ber ku ez ji pesnan hes nakim.

Piştî ku min nivîsa Kiper xwend min xwe mecbûr hîs kir ku careke din nivîsa xwe bixwînim. Ji ber ku Kiper min di bin tawaneke giran de dihêle. Ji Melayê Cizîrî heya bi îro çî ronakbîrên Kurdan yê bi nav û deng hene li pey hev rêz kirine û her weha ji derxistina rojnameya Kurdî ya ewil Kurdistan heya bi salên dawîya 70'yî navê gelek kovar û komeleyan dide û dibêje fermo! Lê xelet e.

-Xeletiya yekemîn ew e ku ez behsa birek rewşenbîrên niha dikim, ne yê sedsalên berê.

-Ya duwemîn, ez li ser çend nuxteyên ku min balkêş dîtî ra westiyabûm. Min di wê nivîsê de behsa têkoşîna Kurdan ya tarîxî nekiriye û di wê têkoşînê de ka rola rewşenbîran çî bûye min ne pirs kiriye ne jî li ser nivîsiye.

Ez dê di vê nivîsê de hewl bidim û bi şeweyeke din li ser hin aliyên munaqeseyê mebesta xwe diyar bikim. Kiper li ser beşê ewil ya nivîsa min hemfikir e; ji ber vê yekê ez dê bi çend nimûneyên berbiçav -bi hêviya ku ne "subjektîv" bin- di warê nivîsînê de li ser rewş û rola rewşenbîrên Kurd, li ser tradîsyona fikirin û nivîsîna bi tirkî rawestim.

Nimûne

Baş e, gelo çî ye ku Yaşar Kemal, Cemal Sureya û hin rewşenbîrên Kurdan yê bi berhemên xwe bi Tirkî didin ji hev cuda dike? Eger em bêjin kurdbûn her du teref jî ji hêla malbatên xwe ve Kurd in, ango ji hêla etnikî ve Kurd in. Lê ya balkêş ne ew e. Tiştê ku ez dixwazim li ser bisekinim û bi munaqeseya me ve eleqedar e hêla wan ya rewşenbîriye.

Yaşar Kemal nivîskar û rewşenbîrekî bi nav û deng e. Ne hewce ye ku li vir ez Yaşar Kemal bidim nasînê. Herçiqas Yaşar Kemal dibêje ez bi eslê xwe Kurd im, lê mîna ku tê zanîn Yaşar Kemal nabêje ez nivîskar an rewşenbîrekî Kurd im. Ew dibêje "ez nivîskarekî Tirk im, ji ber ku

bi Tirkî difikirim û bi Tirkî dinivîsim."

Gelek nivîskar an rewşenbîrên Kurdan jî yê bi nav û deng hene. Helwest û xebata wan ya siyasî eger em bidin hêlekî ew jî mîna Yaşar Kemal Tirkî difikirin û bi Tirkî dinivîsin. Lê ferqa wan û Y.Kemal ew e ku ew wek takekes mîna Kemal nabêjin "ez nivîskarekî Tirk im." Baş e eger mirov van herdu aliyan, nimûneyan bide ber hev û bixwaze rewşenbîrên Tirk û Kurdan ji hev cuda bike, gelo çî pîvan an krîter dê karibin alikariya me bikin, da ku em bi hindikahî be jî pirsê zelal bikin?

Eger mirov bêje ka bi kîjan zimanî dinivîsin, bersiv: Bi tirkî ye. Eger mirov bêje jî kîjan etnogrûbê ne, bersiv: Kurd in. Eger mirov bêje li ser çî dinivîsin, ango babetên nivîsên wan, bersiv: Civata tirk û Kurdan; pirs û pirsgerêkên Kurd û Tirkan. Eger M. Kiper hinek alikariya min bike, jî kerema xwe re van herdu nimûneyan bide ber hev û karibe ji me re îzah bike ka ew rewşenbîrên kê ne, kîjan civatê ne, ez dê kêfxweş bibim.

Çend Weşan û Ziman

M. Kiper behsa çend kovar û rojnameyên ku Kurdan di salên 70'yî de derdixistin dike. Kiper ji min baştir dizane ku piraniya wan kovar û rojnameyan -herçiqas çend rûpelên wan bi Kurdî bû jî- bi Tirkî bûn (Tîrêj ne tede). Helbet xebata ku hatiye kirin ez înkâr nakim, piçûk nabînim, an jî heqê kesê wînda nakim. Ez bixwazim jî ez nikarim. Lê Kiper bi xwe jî dizane ku gava ew kovar derdixûn ango di wan salan de xebatek berfireh di warê ziman, edebiyat, wergêra pirtûkan bo zimanê Kurdî, berhevkirina folklorê me, kursên zimanê Kurdî an berhemên wek roman, çîrok nehatine derxistin; an xebatek ku bi rastî nîşanî mirov bide da ku mirov karibe bêje girîngiya ziman û kultura Kurdan hatibû fam kirin û vaye berhemên vê yekê. Li vir ez kesekî gunehbar nakim, lê ew realiteyeke me ye. Ji lewra gava mirov van kêmasiyan diyar dike divê kesek li dijî xwe an wek êrişek şexsî fam neke; bi kêmasî mebesta min ne ew e. Ji hêleke din li gel ku bi ser re 15-20 sal jî derbas bûne, hîn jî ev tradîsyon bi giştî nehatiye şikesitîn. Vaye çend nimûne:

- 1- Armanç: Mehane, Kurdî.
- 2- Welatê Me: Hefteyî, Kurdî.
- 3- Ronahî: Hefteyî, Tirkî-Kurdî (% 90 bi tirkî).
- 4- Roj: Hefteyî, Tirkî-Kurdî

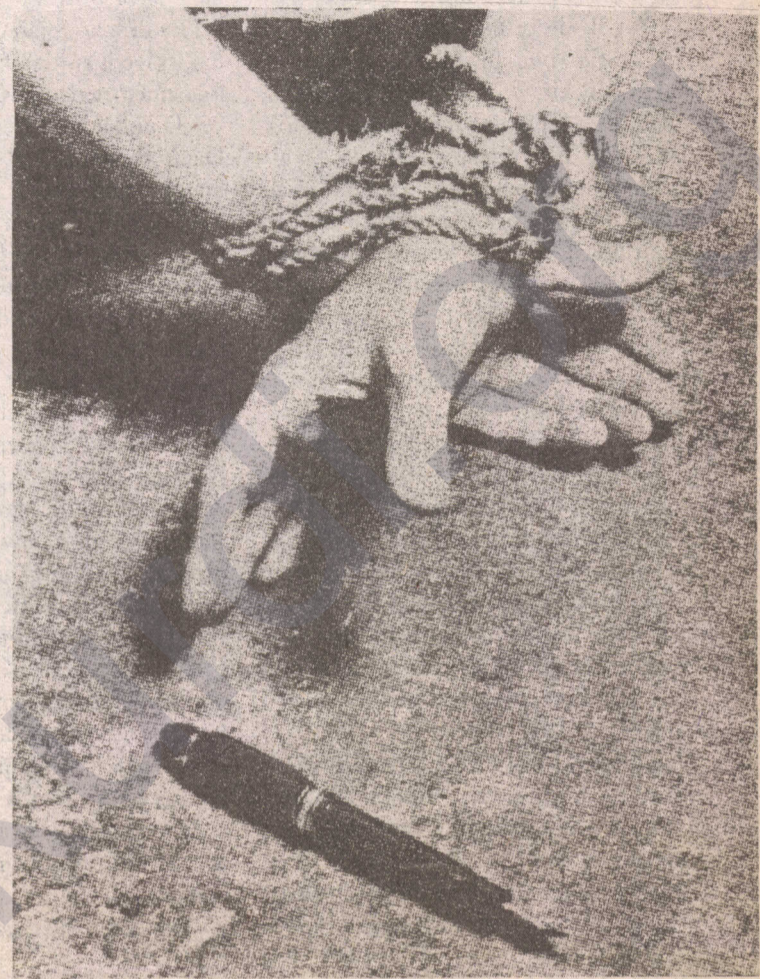
(% 90 tirkî).

5- Özgür Politika: Rojane, Tirkî.

Rojnameyên ku herî pîr tene xwendin ew in. Ev rojname ji bo ku Kurd bixwînin tene derxistin; -û Kurd dikirin û dixwînin- ne ji bo Tirkan. Yê ku di van rojnameyan de dinivîsin piraniya wan Kurd in û xwe wek rewşenbîrên Kurdan qebûl dikin. Baş e, eger em piştî 300 salan karê ku Ehmedê Xanî bi cih anî, ew xebata ku em Kurd hemî pê serbilind in û îsal bi şeweyên cur bi cur piroz dikin û konferansan, semineran li ser didin; hildin û bi rewşa rojnameyên ku Kurd derdixin û rewşenbîrên Kurdan lê dinivîsin bidin berhev, gelo çiqas em nêzikê raman û daxwazên Ehmedê Xanî ne? Berî herkesî divê rewşenbîrên Kurdan lê bifikirin. (Objektîv: Eger em Kurdên ku li Bakurê welêt dijîn wek bingeh bigrin û li rewşa weşanên Kurdî, roman, novel, kovar, rojname pirtûkên ku li ser babetên cuda hatine nivîsin, wergerandin ango yê ku bi Kurdî hatine çap kirin hemiyar bidin ser hev gelo dê hejmeta wan çiqasî be? Eger em nifûsa Kurdên Bakurê minîmal bigrin, bêjin 10 mîlyon ku ji vana bi sed hezaran xwende ne, bi hezaran universîte xilas kiriye, ji her meslekî Kurd hene; gelo ji vana çend prosent xizmeta kultur û zimanê Kurdî dikin? Herhal mirov nikare bi bersiva van pirsan dilxweş be. Lê çî mixabin ku gelek ji wan di xizmeta kultura Tirkan de ne, bi Tirkî pirtûkên cur bi cur dinivîsin.)

Pîrre caran di dan û stendina insanan de ziman wek aleteke basît tê fam kirin an jî îzah kirin. Ez bi xwe ne zimanzan im. Lê ez ne bi vê yekê re me; û bi a min îzaheke basît e. Mîmkun e ji bo şagirtên dibistana destpêkê tiştêkî îfade bike. Lê tu qiymeteke wî ya zanistî nîne. Ziman him di prosesa netewebûnê de xwedî roleke girîng e; him jî di tarîxa kultur û pêşdeçûna tîkiliyên civatan de roleke sereke dilize. Ji ber van hoyan an jî ew rola ku di prosesa vejîna kultur û hestên meteweyî yê kamilbûna neteweya Kurd de hildide ser milê xwe bi tena serê xwe bes û zêde ye ku em girîngî û pêwîstiya zimanê xwe yê zikmakî di xurtkirina kultur, edebiyat û hestê neteweyî de fam bikin û cihê pêwîst jê re peyda bikin.

Ez Kiper fam dikim û min di nivîsa xwe de zehmetiya vê yekê diyar kiribû. Ango Kurd him li welatê xwe him jî li derve di şertên xirab de jiyana xwe didomî-

nin. Lê bi qenaeta min ew yekahî han divê nebe sebeb ku em li hember kêmasî û xeletiyên xwe bédeng bimînin. Eger min rexneyek li rewşenbîrên Kurdan girtibe, armanç ne ew e ku ez hinekan biêşînim. Bi qenaeta min hin kêmasî û xeletî hene û ji bo munaqeseya wan min ramanên xwe anîn zimên. Wek min di vê nivîsê de jî diyar kir divê hin krîterên rewşenbîrî hebin. Helbet çarçewekirina van krîteran zehmet e. Lê ez meraq dikim gelo çî krîter di cudakirina rewşenbîrên Tirk û Kurdan de di şertên Tirkiye û Kurdistanê de hene? Wek nimûneya ku min li jor nivîsî, nuha gelek kes hene ku bi eslê xwe Kurd in, lê xwe rewşenbîrê civata tirk dizanin û bi Tirkî difikirin û dinivîsin. Hin Tirk jî hene ku bi kêmasî bi qasê Kurdan li ser pirsê Kurdan disekin, ji bo vê yekê zilm û zordariyê dibînin û ew jî rewşenbîrên Tirk in. Li hêla din rewşenbîrên Kurd hene, bi eslê xwe Kurd in, dibêjin em Kurd in, li ser pirsê Kurdî xebatê dikin û ew jî Tirkî difikirin û Tirkî dinivîsin. Baş e, li vir tu kêmasiyek, tevliheviyek tune ye? Aya mirov dikare van tevliheviyan tenê bi şertên dijwar û asimilasyonê îzah bike? Li derveyî welêt jî asimilasyon heye, çawa bi çî şeweyî domdike?

Helbet zimanzan û rewşenbîr

ne ewî tişt in. Mîmkun e hin nuxteyên hevbeş di navbera wan de hebin; lê ew nayê wê maneyê ku her rewşenbîr zimanzan e, an jî her zimanzan rewşenbîr e. Li ser vê yekê li hev kirin dijwar e û rasterast bi munaqeseya me ve tîkiliyên vê yekê tune ne. Ya ku ji min re balkêş e û ez lê difikirim di çerçeweya pirsê millî de, ji bo me Kurdan, rol û girîngiya ziman û bi vê mijarê ve tîkel rola rewşenbîran e. Gelo di prosesa geşkirina kultura civata Kurd de ango nivîsîna roman, novel, çîrok, şûr, di munaqesekirina ramanên cur bi cur de, di dan û stendinên rojane de, di şikestina asimilasyonê de, di prosesa fikirandina van babetan û hwd de rola ziman heye an na, eger hebe gelo li vir rola rewşenbîran heye an na, eger hebe aya rewşenbîrên Kurd yê bi Kurdî nanivîsin xwedî helwesteke rast in?

Siyasetmedarên Kurdan an rewşenbîr û xwendeyên wan pîrre caran behsa neteweyê Kurd dikin. Behsa neteweyê ku welatê wê parçekirî tê kirin. Em dizanin ku rewşa siyasî dest nade ku Kurd li ser axa xwe tîkiliyên normal bi hev re çêkin û yekitiya xwe bi her awayî pêk bînin. Ev yekahî tê famkirin. Ji ber ku bê raya Kurdan ew yekahî bi darê zorê pêk hatiye. Lê eger

rewşenbîrên Kurdan bi zimanê neteweyê serdest binivîsîn, gelo dê çawa karibin ji hev fambikin, dan û stendinên fikrî û kulturî bikin? Gelo di vî warî de çewtî û xeletiyek nîne? Ji xwe barê me Kurdan ji ber sê cure nivîsên elfabê giran e. Bi ser de em çend zimanên biyanî jî lê zêde bikin herhal ne karekî praktik û mantiqî ye! (Xuyaye ji bo ku kurdên perçeyên din ji bo ku karibin rojnemeyên ku Kurdên Bakur derdixin bixwînin û jê fam bikin, divê ew bi awayekî fêrê Tirkî bibin, an jî divê ew rojname hin rûpelên xwe ji bo fêrbûna zimanê Tirkî veqetînin!)

Dewletên dagirker ji bo kurdan asîmîle bikin çî ji destê wan tê teksîr nakin. Li dibistanan ev mekanîzma tê bi kar anîn. Pirtûk, kovar, rojname, radyo, telewîzyonên Tirkî, jiyana siyasî û civakî ya neteweya serdest di prosesa mehandina kurdan de hemî bi hev re rola xwe ya negatîf dilîzin. Li gel vê rewşê em kurd jî kovar, rojname û pirtûkên xwe bi zimanê tirkî diweşînin. Kurdên ku Tirkî nizanin em wan mecbûrê fêrbûna tirkî dikin. Eger prosenteke pîr piçûk be jî em bi xwe jî beşdarê karê mehandina Kurdan dibin. Ji hêlekî em li dij asimilasyonê radiwestin, zilm û zordariyê dibînin; ji hêla din em bi xwe jî vî karî dikin! Ji hêlekî em jî Kurdan daxwaz dikin ku kurdî fêrbibin, lê ji hêla din em bi xwe bi Tirkî difikirin û dinivîsin. Wek ku li nav xelkê tê gotin: Divê em ji xelkê re bêjin: Bi a me bikin, wek me nekin.

Rewşenbîr

Vêca kî xwe rewşenbîr dibîne an kî rewşenbîr e ji min re ne giring e, ne jî balkêş e. Yên ku bi karê raman û nivîsînê (raman, ango naveroka nivîsan û zimanê ku mirov pê dinivîse du kriterên berbiçav in ji bo rewşenbîrên civatekî) ve mijûl dibin û helwesteke wan di parastin û xurtkirina kultura neteweyî de û di warê zimên de heye, ya ku ji min re balkêş e û birek ji wan ku ez behsê dikim ev in. Wek min di nivîsa xwe ya berê de jî gotibû li vir li ser take rewşenbîran nanivîsim. Bi giştî behsa kategoriyeke û helwesta wan dikim. Eger piraniya rojname, kovar, pirtûkên babetên cuda bi kurdî bihatana nivîsîn û derxistin û hejmarê dijberê vê yekê istîsna bibana xem nedikir. Lê çî heyf! Helbet ev nayê wê maneyê ku hin rewşenbîrên Kurdan xebatekî hêja nakin. Ne hewce ye ez pesnê wan bidim. Ew bi berhemên xwe ve, xebata xwe ve tînan.

“Çep û “enternasyonalîzm”

Di nivîsa xwe de ez li ser bireke rewşenbîrên “çep” yên ku ji aye-tan hesdikin û “enternasyonalîst” in rawestiyabûm. Kiper jî vê yekê aciz bûye û dibêje ma em hemî lê nagerin ku pîrsa Kurdî enternasyonalîze bikin. Belê rast e, em lê digerin ku pîrs têkeve rojeveke

navneteweyî. Lê ya ku min behs kiribû ne ev e. Li gor min eger mirov tarîx, kultur û herweha rewşa xwe ango neteweyê xwe, civata xwe nizanibe û lê nekole mirov nikare di warê pîrsên navneteweyî de jî xwediyê helwesteke hevdem û bi şexsiyet be. Eger Kiper kovarên ku Kurdan heya bi çend salan berê jî derdixistin veke û ew munaqeseyên ku li ser pîrs û pîrs-girêkên hin dewletan me dikir bibîne dê armanca min fam bike. Ji hêleke din min berê jî got û careke din dubare dikim. Eger wek nimûne bibêjim gelek rewşenbîrên kurdan hene ku Marks, Lenin, Mao û yê mîna wan ezber dizanin û wextê wan hebû ku bibin marksolog, lê ji xwe nabînin an jî ji ber ku hestên wan yê neteweyî zeif in fêrî zimanê neteweyê xwe nabin! (Mebest ji fêrî ziman -li vir- bi ziman fikirin û nivîsîn. Helbet bi zimanekî ku di warê nivîsînê de pîr nehatiye xurt kirin, hizir kirin û nivîsîn ne karekî hêsan e û ji ber vê yekê ji bo me kurdan jî gelên xwedî dewlet an dezgeh diwartir e. Lê ev rewşa heyî divê nebe sebebê ku em li hêcetan bigerin ji bo fêrbûna zimanê xwe yê zikmakî. Herçiqas rewş welê be jî, li gelek deveran Kurd bi zimanê xwe yê zikmakî dipiyevin, me edebiyatek kîlasîk heye, gelek kovar û rojname di vê sedsala dawî de hatine çap kirin; zimanzanên Kurdan bîngehek jibo gramera Kurdî danîne. Ango kesê bixwaze Kurdî fêrbibe gelek materiyal li ber dest in...)

“Ayet”

Helbet wek herkesî Kiper jî azad e, hinan ji bo fikra xwe referens nîşan bide û bi vê awayî fikra xwe an tezekê îspat bike. Referens an ramanên ku mirov jê istîfade dike bi gorî babetê nivîsê tîne guhertin; lê wek tî zanîn tezan ramanek eger li ser bîngehê rewşa reel, ango fakta û belgeyan neyê ava kirin ne xwedî ehemiyeteke zêde ye. Ji lewra divê mirov malzemeyên propaganda û fakta-yê ji hev cuda bike. Ya ez dibêjim ev e, ya din dibe pîrseke baweriyê, ango ji ber ku filanke an bêvankesê gotiye an nivîsiye ji ber vê yekê mirov bawer dike û ji bo xurtkirina baweriyê xwe an jibo îknakirina kesê dijberê xwe mirov jî pêxemberên ramanan ayetan rêz dike an zikir dike. Ayetên min behs kiribû ev in. Lê herkes di baweriyê xwe de serbest e!

Bi kurtî: Ji bê sebrî an ji bê tecrubeyî min bi xwe jî carina beş-tên (maxên) xênî jimartine. Ji ber pîrsa Kiper li ser babeta îdeolojî gotina tiştêkî zêde hewce nabînim. Di şertên welatê me û civata me de rola îdeolojîyên ku li ser berjewendiyê çînî radiwestin û helwesta xwe ya siyasî bi vê yekê didin pêş an diyar dikin ji min re ne balkêş e. Bi a min îro roleka wan ya girîng jî nîne.

Neynik

Hilbijartin '95

Faris Can

Êdî gelê Tirkîye û Kurdistanê ketine atmosfera hilbijartinê. Çi partiyên hukûmetê çî jî yê muxalefê êdî hemfikirin ku di 24'ê Çileyê Paşin de hilbijartina giştî ya parlamentoya çêbe. Bi nêzbûna eşkerekirina namzetên partiyên û zelalbûna tifaqên di nav partiyên de, ji partiyên veqetandin çêdibin. Partiyên ku di civatê de marjînal in û di hilbijartina 91'ê de bi tifaqan ketibûn meclîsê û dîsa veqetandibûn partiyên xwe, wer xwiya di vê hilbijartinê de jî dê vê metodê bi kar bînin.

Partiyên Tirkiyeyê di tevliheviyê mezîne. Gelek parlamenterên DYP'ê jî wê veqetiyên û ketin ANAP'ê. Parlamenterên CHP'ê ber bi DSP ya Ecewît ve diçin. DYP bi MHP'ê re di bazariya tifaqê de ye. ANAP him bi partiya paşverû ya BBP ya Muhsîn Yazicioglu re dikeve tifaqê him jî hewldana tifaqa bi tevgera Cem Boyner de ye. Piştî ku ANAP'ê bi BBP re tifaq çêkir, ku YDH ya Cem Boyner jî bi ANAP'ê re tifaqê çêke, Boyner dê prestîja xwe li cem gelê Kurd wenda bike. Refah jî bi Partiya Demokrat a Aydın Menderes re ket tifaqê.

Dijminê gelê Kurd Sawciyê DGM ya Anqerê Nusret Demiral çû nav partiya faşîst a Turkeş. Waliyên wek Hayri Kozakçoglu û Unal Erkan ku li Kurdistanê kevir li ser kevir nehiştin di DYP'ê de, brokrat û ekonomîstên ku aboriya Kurdistanê talan kirin jî di ANAP'ê de namzetên parlamentoyê ne.

Ferqa partiyên muxalefê û îktidarê di warê meseleya Kurdî de wek ferqa coca cola û pepsi cola ye. Helwesta piraniya partiyên ew e ku pîrsa Kurdî bi darê zorê bête çareserkin. Serokê YDH Cem Boyner di derheqê pîrsa Kurdî de car carna mesejên cesûr dide lê ew jî di dawîya dawî de serê xwe ji Erkanê Herb re ditewîne. Ji ber ku ew jî sibê xurt bibe dê bikeve bin emrê Erkanê Herb ku ev dezgeh li ser her tiştî ye, partiyên Tirkiyê bê wê di warê çareserkirina pîrsa Kurdî de nikarin tu gavî bavêjin.

Di cepheya Kurdan de jî tevliheviyek heye. Di zemîna legal de 2 partî; HADEP (Partiya Gel a Demokrasiyê) û DDP (Partiya Demokrasî û Guhartinê) û PDK (Platforma Demokratîk a Kurd) hene. Ev hersê bask jî ji ber ku di avakirina HADEPê de li hev nekirin, ji hev parçe bûn û her yekî bi serê xwe rêxistin çêkirin.

Li gor agahdariyan PDK ya Şerafettin Elçî bi

CHP'ê re tifaq çêkiriye û Şerafettin Elçî di listeya CHP'ê de namzetê Şirnexê ye. Yanê tiştê ku di hilbijartina 91'ê de HEP'ê bi SHP re kir, îro KDP dike. Heta nuha ne CHP'ê û ne jî KDP'ê ev tifaq an jî îltihaq beyan nekirine.

HADEP yek ji wan 14 partiyên e ku heq qazanc kiriye ku bikeve hilbijartinê. Li gor agahdariyan HADEP, DDP, BSP (Partiya Yekgirtî ya Sosyalist) û SIP'ê (Partiya Sosyalist a Îktidarê) bi hev re di vê hilbijartinê de bi navê Eniya Aştî, Ked û Azadiyê hevkarîyek çêkirine û di listeya HADEP'ê de dikevin hilbijartinê. Hin rewşenbîr û sendikavanan jî cîyê xwe di vê eniyê de stendîne.

Lê aqilê merivî nagire ku çima HADEP û LDDP bi KDP'ê re tifaqê çêkin, lê bi yê Tirkî re çêdikin. Ya din çawa dibe ku Platforma Kurd bê qeyd û şert xwe di hundirê CHP'ê de dihelîne. Halbûkî navê Kurd hebûna wê bû û ew bi vî navî jî partiyên din dihat cûdakirin. Ku CHP bi vî navî pê re ketibe tifaqê, wê demê tifaq mahneya xwe heye. Lê ne weha ye.

Hin endîşe hene ku dîsa HADEP helwesta xwe biguherîne û hilbijartinê boykot bike. Ji ber ku wê di hilbijartina herêmî ya 94'an de jî nemzetên xwe yê belediyan diyar kiribû lê di dawiyê de hilbijartin boykot kiribû.

Lê wer xwiya ye şansê Kurdan tuneya ku îsal bikevin meclîsê. Ji ber ku demografiya Kurdistanê serûbin bûye, Kurdên ku cî û warên xwe terk kirine navê wan di kutukên hilbijartinê de nehatina nivîsandin. Ligel ku ciwanên 18 salî îsal dikarin dengê xwe bi kar bînin jî, lê piraniya wan qeyda xwe çênêkirine. Baraja hilbijartinê bilind e. Di şertên îro de ji tevahiya Tirkiyê û Kurdistanê %10 deng stendin zahmet e. Ji xwe partiyên wek CHP û DSP ku di raya giştîya Tirkiyê de wek partiyên “çep” tînan zanîn, dengên wan jî % 25-30 derbas nabin. Îcar ev 4 partiyên ku bi hev re eniya hilbijartinê çêkirine di civata xwe de hîn jî marjînal in; tesîra wan di nav xelkê de kêm e. Ev herdu tişt jî bo Kurdan dezavantaj in. Lê dezavantaja herî mezîne ew e ku tevgera rizgariya Kurdistanê ya îro jî ya 1991'ê paşdetir e. Dibe ku gelê Kurd şiyar bûye, lê ew bi tîrs û bi xof e.

Wer xwiya ye piştî vê tabloya jorîn, ya herî mantiqtirîn ew e ku, Kurd bi namzetên xwe yê serbixwe beşdarî hilbijartinê bibin û îmkân heye ku çend kesan bişînin parlamentoyê.

24.11.95

Li Tirkiyeyê rojnamevaniya Kurdî

Hamburg Roja 10 Çiriya Paşin li Hamburgê jî aliyê Hevkar û GWA St Pauli Süd. Bi navê li Tirkiyeyê rojnamevaniya Kurdî panelek hat amadekirin.

Di panelê de Endamê Redaksiyona Armançê Mumtaz Aydın, endamê redaksiyona Kurdistan Heute Mehmet Tanriverdi, Nûnerê Ronahiyê Yakup Kahraman û Nûnerê Rojê yê Almanyayê Kasim Aras beşdar bûn. Özgür Politika jî hatibû vexwendin, lê ji wan kes beşdar nebû.

Panelîstan rojname û kovarên xwe dan nasîn, qala zulm û zor-

dariya dewleta Tirkî ya li ser rojname û kovarên Kurdan û astengiyên pêşîya wan kirin.

Beşdarên Alman û Kurd jî panelîstan pîrs kirin. Li ser pîrseka beşdarê Alman “Siyasetên Kurd dema nikarin werin cem hev, çima rojnameyên wan hevkarîyê nakin?” Endamê redaksiyona Armançê Mumtaz Aydın weha bersiv da: “Ji ber terora dewletê, astengên huqûqî û belavkirinê rojnamegeriya Kurdî li Tirkiyeyê û Kurdistanê ne sektorekî bi qezenc e. Ji ber vê yekê sermiyandar li vî warî naxwazin perê xwe razînin. Li welatê me

prensîbên demokrasiyê nebûye kulturekî ku li hember serdestî û zulmê berxwedanên ronakbîr û rewşenbîran ên serbixwe hebin. Li hember şidet û terora dewletê ya li ser weşanan, bes hêzên rêxistinî dikarin li ber xwe bidin. Ji ber vê yekê rojname û kovarên Kurdan ku îro li Kurdistanê Bakur derdikevin çî bigre hemûyên wan jî rêxistinên siyasî piştigiriyê digrin. Ew çiqas jî politîka û helwestên hêza siyasî ya ku jê piştigirî digrin, serbixwe hereket bikin jî, di helwest û politîka xwe de objektîf bin jî, dîsa bi sînor e.”

Zanist û Teknîk

Amadekar:
Hesen Mizgîn

Destçepî ji hormonên cinsî tê

Thomas Nielsen

Destçepî di malzarokê de dest pê dike. Kesên destçep ji mejiyê xwe se-qet in, ji yê destract zûtir dimrin û pirtir qeza derbas dikin an jî bi rehetî bela tê serê wan. Piştî lêkolînên bi salan lêkolîner gihîştine van encamên taybetî

Picasso û Einstein di warê xwe de dahî bûn, lêkolînan wisa diyar dike ku-wekî hemû destçepan-seqetiyeke sivik a mejiyê wan hebû.

Seqetiyeke sivik a mejiyê ku ji ber zûtir ji dayikbûnê dibe, dikare bibe sebaba kesên ku bikaranîna destê çepê tercîh dikin, bigihîje % 10'ê nifûsa gel. Îzaha din a destçepî ew e ku destçepî hêj di malzarok de dest pê dike, ji ber ku hormonên zêde yê nêr pêşdeçûna niviyê mēejiyê çepê di-din rawestandîne. Niviyê mejiyê ku destê rastê îdare dike yê çepê ye.

Êşandina ji dayikbûnê û teoriya hormonên cinsî îro ji bo sebaba destçepiyê îzahên normal in. Lê belê rastiyekê li dijî îddîa yekemîn ku destçepî bi seqetiyeke sivik a mejiyê tê îzahkirinê ye. Li bervajiyê vê di hin waran de ferqa destçepî û destractiyê pir kêr û gelek caran kesên destçep hin tiştan ji kesên destract baştir heldikin an jî di hin waran de qebiliyeta wan zehftir e, wek nimûne jî mirov dikare Einstein, Picasso û Leonardo da Vinci bide. Her sê jî dahiyên destçep bûn.

Li gor psikologê Amerîkî Stenley Coren kesên destçep ji kesên destract 5-10 salan kêmtir dijîn.

Ji bo vê jî du îzahên S. Coren hene; ji alikî dinya ne ya destçepa ye, ji alikî din jî hormonên cinsî yê nêr testost e tenê tesîr li pêşdeçûna mejî dike, parastina tabîf ya laşê mirovî li dijî nexweşînan jî zeif dixê. Li gor S. Coren testosterone sebaba hem destçepî hem jî jiyana kurttir e.

Ziman di nîva mejiyê çep de ye

Mejî ji kûreyên niv pêk tê, niv çep û nivê rast e. Bi salan e mirov dizane ku şopên rehên mirov ku laşê mirov bi mejî ve girê dide ji orta mejî derbas dibe, ji ber vê nivê çepê yê mejî aliyê rastê yê laşê mirov îdare dike û yê aliyê çepê jî wek ling û milê çepê nivê rastê yê mejî îdara dike.

Lêkolînên mejî yê nû eşkere kir ku herdu nivên mejiyê ji alî fonksiyonên psîkolojîk ên cûda cûda de hostatiya xwe hene. Nivê çepê yê mejî bi fonksiyonên mantiq û ziman, ya rastê jî bi fêmkirina zeman, matematik, xeyal û hîs mijûl dibe.

Li ser ji bo çî ji dehan neh destract in gelek îzahên kêr an zêde tije xeyal hatine pêşkêşkirin. Piraniya lêkolîneran di wê baweriyê de ne ku hezkirina maya destractiyê ji dayikbûnê tê. Piraniya zarokên nûzayî dema destê xwe dirêjî tiştêkî dikin an jî dixwazin destê xwe li ciyekî bixin destê xwe yê rastê bi kar tînin. Ev tevgera han piştigiriya teoriya li jorê dike. tevgera destê rastê wisa xuya ye ku ne girêdayî hînbûnê ye.

Sebaba ku piranî dixwazin destê xwe yê rastê bi kar bînin, hebûna merkeza zimên li nivê çepê yê mejiyê ye, di rêvebirina prosesen zor ên zimanî de ji xwe ve hoste ye û ev hostetî di îdarekirina tevgerên têkilhev ên mil û tiliyan de tê bikaranîne.

Herçiqas ev teoriya han îzahe-

ke mantiqî dide destractiyê jî nikare îzaha ji bo çî ji % 10 dixwazin destê xwe yê çepê bi kar bînin, bide. Di derheqê vê de di nav lêkolîneran gelek dîtî hene.

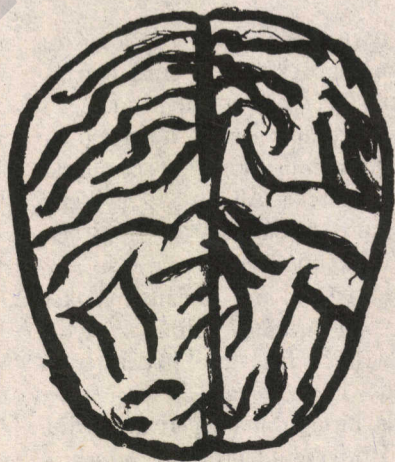
Hemû destçep cewî ne

Li gor dîtina yekem hin kes destçep dibin ji ber ku herdu nivên mejiyê hatine guhertin yanî merkeza zimanê wan jî dêlva nivê çepê di ya nivê rastê yê mejî de ye. Bi riya tevzandina nivêkî mejiyê ev teorî di hin kesan de hat cerbandinê. Bi vê metodê mirov dikare bi ewleyî pê bizanibe ka kanîna zimên di kîjan nivê de ye. Ji ber ku dema mirov nivêke mejiyê ku kanîna zimên têde ye ditevizîne mirov kanîna peyvîne wenda dike. Lêkolîn nîşan dide ku ji %15 yê destçep merkeza xwe ya zimên di nivê rastê yê mejî de ye. Lê belê ji %80 yê destçep ev teorî derbas nabe. Hin rastî nîşan didin ku kanîna zimên li her aliyê mejiyê wan belav bûye, lê wek adetî ev kanîna ha tenê di nivê çepê yê mejî de ye.

Li gor dîtina duwem cewiyên ji yek hêkê neynika hevûdû ne, wek nimûne mirov dikare lîf-dana(xwarbûn) por bide. Îddîa ew e ku cewiyên ji yek hêkî bi afirandina du goştpareyûs(empiryo) neynika hevûdû pêk tê. Ev tê wê manayê ku yek ji cewiyên dibe destract û yê din jî dibe destçep.

Li gor vê teoriyê lêkolîner hinek din jî pêşde diçin û îddîa dikin ku destçep nayên dinê di destpêka avakirina empiryo de hêka xwe ya cewî hebûye. Ev cewiya ha ji çend milîmetreyan dirêjtir nebûye û ji ber vê yekê jî nehatiye dîtî.

Ji Illustrerad Vetenskap
Hej. 12. December, 1994

Niviyê rastê yê mejiyê bi fêmkirina zeman, mekan, matematik, xeyal û hîs mijûl dibe

Niviyê çepê ya mejiyê bi fonksiyonên mantiq û zimên mijûl dibe

Kesên destçep ji alî zimên ve gelek caran ji kesên destract baştir in. Ji ber ku merkeza zimên di herdu nivên mejiyê de jî belavbûyî ye

Internet

Şahîne B. Soreklî

Di sed sala 20'em de zanistî ewqas pêşve çûye ku se-wiya jiyana mirov ta radeyeke bêhempa de hat guhertin. Hele careke bifikire ku 150 sal berê tren tunebû 150 sal li du çêkirina trênan yekem mirov dest pêkirîye satelîtê gerdûnî bigihîne stêrkên asîmanê. Hema 20 sal berê, eger bihata gotin, mirov dikare tevahiya nivîsaran di rojnameyekê de di nav çend saniyan de ji aliyêkî cihanê bigihîne aliyê din, ma gelo dê insan bawerbikira. Belê teknolojiya îro li holê ye tenê dikare nameyên me di çîh de welatekî bigihîne welatekî din, ne tenê dikare dengên me bi telefonên satelîtan bigihîne hev, ne tenê dikare wêneyên bûyaran bi riya televizyonan di eynê deqîqeyê de li hemû beşên cihanê û heta li asîman bide belavkirin, lê dikare peywendiyê elektronî, danûstendineke bi kompiyûtorê di navbera mirovên cîhana me de pêk bîne. Ev teknoloji ne tenê ji bo dewletan û ji bo dewlemendan lê ji bo her kesî, bi kêmasî ji bo hemû kesên li welatên pêşveçûyî dijîn li holê ye.

Cîhana li malê

Belê kompitor, makîneya faksê, telefonên destan şoreşek di jiyana mirovan de çêkirine.

Ev demeke ku li her derê behsa Super-Highway tê kirinê. Gelo ev Superhighway çî ye? Ew sistemeke kompiyuterêyê ku bi navê Internet tê nasîn. Bi riya Internet hemwelatîyên welatekî û xelkê cîhana me dikarin di eynî deqîqeyê de li gel hev agahdariyan ji hev bigrin. Mirov dikare di hundirê mala xwe de bi cîhana ku Internet lê heye re bide û bistîne. Internet sînorê cîhanê radike û cîhanê tîne hundirê odeya te.

Îro 30 milyon kes li cîhanê Internet di mal, daîre û xwendegahan de bi kar tînin. Li gor şirketa IBM heta dawîya sed sala bistan yanî di nav 5 salên dahatû de 550 milyon mirov dê sistema internet bi kar bînin.

Dibe ku hindêk ji me, yê ku ji teknolojiya nûjen ditirsin, bibêjin, na bavo, ev ne karê min e! Di rastiyê de Internet ne tiştêkî tirsandinê ye. Bi riya Internetê mirov dikare têkeve pirtûkxaneyên cîhaê, mirov dikare rojname, kovar û nûçeyan bixwîne, biletên trênan, balafiran û şanoyan bikire. Internet herweha posteyeke elektronî ye. Xwediyê sistema In-

ternet navnîşana xwe ya elektronî dide kesên peyweniya wî li gel wan heye, ew jî bi riya kompitorê nameyên xwe li ser wê navnîşanê(e-mail) ji kompitorê wî re rê dikin; yanî kompitor bi kompitorê re dide û distîne. Bi taybetî jî ji bo zarok û şagirtên xwendegên û zanîngehan Internet cîhaneke tijî peroşî û heyecan e. Di derheqê gencên nebalix de tenê geşek heye. Ew jî îmkana bidestxistina agahî û wêneyên cinsî yê berbat e. Tiştêkî din jî ew e, ku komên nijadperest yê wek Naziyan nû dikarin nivîsaran xwe bi rêya kompitorên xwe têxin Internetê.. Şirketa internet nuha hewl dide ku riyekê ji vê problemê re bibînin.

Ji bo internet çî divê?

Ji bo bidestxistina Internet çî divê? Ji bo bidestxistina Internet kompitor divê, materyalê software yê ji bo Internet girîng e û modem pewîst e. Modem kompitorê digihîne xeta telefonê.

Bingeha teknolojiya Internetê 40 sal berê hatî holê. Ev sistem ji aliyê şirketa Amerîkî Rand Corporation di salên 1950'î de peyde bûye. Sedema bingehîn ya afirandina vê sistêmê ew bûye ku mirov bikaribe di dema êrişeke nuklerî de li gel hev bide û bistîne, yanî hevûdûn agahdar bike û xwe ji zanistiyê bêpar neke. Wezareta Parastinê ya Amerîkayê ew di sala 1969'an de bi kar anî û 4 zanîngehên welêt bi riya kompitor gihandin hev. Helbet dûre teknolojiya Internet firehtir bû. Bi riya Internet mirov dikare bibe endamê kom û meroqên cur be cur û li gel endamên din bide û bistîne. Mirov dikare herweha ji odeya xwe mesaj û tenbiyan ji kesên din re rêbîke ku xwediyên sistema Internet in. Di nav çend saniyan de, mirov dikare hevûdûn agahdar bike.

Yên ku di malên xwe de Internet bi kar tînin divê, pereyên bikaranîna vê teknolojiyê bidin. Li dû amedekirina kompitorê xwe ji bo sistema Internet, divê mirov peywendiyên xwe ligel şirketa Internet girê bide.

Eger Internet wek makîneyên faksê û hacetên telefona destan bê bi kar anîn, ew jî dê di nav çend salên bê de, ne bi tenê firehtir bête bi kar anîn her weha erzantir bibe. Internet rastiyê jiyana nûjen e û dê demeke nêzik de bibe beşek ji jiyana me.

Kongereya 62'em ya PENê çêbû

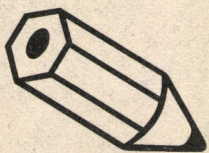
Kongreya 62'em ya PENê piştigiriya wê yekê dike ku nivîskarên Kurd, li ku dibin bila bibin, bikaribin berhemên xwe bi zimanê xwe bidin weşandin û piştigiriya parastina çanda gelê Kurd bikin.

Sidney Di navbera 26'ê Çiriya Pêşîn û 1'ê Çiriya Paşîn de li Awistralya li bajarê Fremantle kongreya 62'em ya Rêxistina Nivîskarên Cihanê, PEN çêbû. Di kongreyê de wefdên ji welatên Asya, Afrîka, Amerika, Awistralya û Zelanda Nû û herweha nivîskar, helbestvan û rojnamevanên welatên cûda beşdar bûn.

Kongreya PENê bi axaftinên serokê navneteweyî yê rêxistinê

Ronald Harwood, Sekreterê rêxistinê Aleksandir Blokh, Serokê beşê bajarê Perth (rojavaya (Awistralya) Joe O'Sullivan û Seokê Belediya bajarê Fremantle, Jennifer Archibald dest pê kir.

Kongereya îsal chemniyeteke mezin da pîrsa azadiya bîr û baweriyê. Kongreyê piştigiriya xwe ji bo nivîskarên cihanê yên di girtigehan de diyar kir. Navên **Yasar Kemal** û **Îsmail Beşikçi** jî gelek caran di kongreyê de hatin telafûzkirin û tadayiyên li ser nivîskarên Kurd di raporên de hatin nivîsandin. Bi daxwaza berpirsiyarên PENê helbesteke **Recep Maraşlı** bi Ingilîzî hat xwendin. Serokê Komîteya Mafên Mirovan **Boris Novak** ku herweha serokê PEN a Slovenya ye, pêşniyar kir ku nameyêke serfirazî ji

serokê PENa Kurdî **Husên Erdem** re bête rêkirin ku nexweş e.

Di nav axaftinên di kongreyê de hatin pêşkêşkirin, axaftineke di bin sernivîsa "Weşanên giştî û azadiya nivîsandinê" de ji aliyê **Şahîne B. Soreklî** ku wek endamê PEN a Sidney beşdar bûbû, hat pêşkêşkirin. Wî di axaftina xwe de bahsa nebûna azadiya gotinê li hemû perçên Kurdistanê û bi taybetî jî rewşa nivîskar û rojnamevanên Kurd li Tirkîyeyê kir.

Wek hersal di kongreyê de îsal jî gelek biryar hatin girtin. Yek ji biryaran daxwaza rakirina benda 8'em ya "Anti-Terroror

yasası" bû. Bi taybetî wefdên Finlandiya, Danimarka û DYA yê daxwaza rakirina vê qanûnê û azadkirina nivîskarên girtî kirin. Di kongreyê de ji beşdaran hat tîkakirin ku li welatên xwe lobî bikin, bila Tirkîye bêtir rakirina vê bendê di yekîtiya gumruga Ewrûpayê de neyê qebûl kirin.

Kongreya 62'em ya PENê piştigiriya wê yekê dike ku nivîskarên Kurd, li ku dibin bila bibin, bikaribin berhemên xwe bi zimanê xwe bidin weşandin û piştigiriya parastina çanda gelê Kurd bikin.

Di şeveke demderbaskirinê de mêvanîne ji welatên cûda di mûsabeqeyêke stranan de beşdar bûn. Strana Kurdî bi "Bêmal" û "Yek Mûmik" xelata yekem girt.

Panela ser Yekîtiya Netewî

Hamburg Li Almaniyayê li bajarê Hambûrgê di 11.11.1995'an de ji aliyê HEVKAR û Senatoya biyanîyan ve panelekî hat organîzekirin.

Panelê bi axaftina serokê HEVKAR'ê **M. Ali Yildirim** dest pê kir. Wî xêrhatina nûnerên partiyan û beşdaran kir. Dû re li ser navê Senatoya Biyanîyan axaftinek hat kirin. Wî di axaftina xwe de got: "Li Hambûrgê Kurd bi nufûsa xwe grûba sêyem e, ew mafên ku didin grûbên din yên biyanî, divê ji bo Kurdan jî bê dayin. Dema em dixwazin vêya bikin, Konsolosxaneyê Tirkî û komeyên wan me bi piştigiriya Kurdan sûcdar dikin. Lê em biryarê li ser kiryarên xwe didin. Tehdîdên wan wê me çavtirsandî neke".

Di panelê de li ser navê Platforma Yekîtiya Sosyalîstên Kurdistanê (Kawa, KUK, TS, TSK, YEKBÛN) Davut Laşer, li ser navê PSK Kazim Xoce, li ser navê PDK-Iraq Mehemed Emîn, li ser navê YNK Ahmet Bamernî û li ser navê PİK'ê Hikmet beşdar bûn.

Nûnerên partiyan li ser van pîrsan bîr û baweriyên xwe anîn ziman: Ji Kongreya Netewî çî tê fêhm kirin? Kongreya Netewî çawa tê pêk anîn? Bi kê re û çawa tê kirin? Hêza wê ya temsildariyê û fonksiyona wê çawa be?

Herçiqas PKK jî hatibû dawet kirin jî, lê ew beşdar nebûn. Bi tehdît û gefan xwestin civînê sabote bikin û xelk neçe beşdar nebe.

12 kadirên Partiya Karê Serbixweyî hatin kuştin

Hewlêr Li gor agahdariyên ku ji aliyê Partiya Karê Serbixweyî Kurdistanê ve hatine dayin, 12 kadirên wan roja 2.11.1995'an li ser riya Hewlêr û Koyê, li nuxteya kontrolê ya Tobzawe-Koyê ji aliyê YNK ve hatine dîl girtin û piştî jî hatine kuştin. Di nav van kesan de endamê Buroya Politik Mehemed Hellaq jî heye, ku ew li Swêde cîwar bûbû.

Ji bo kuştina hevalên xwe rêxistina Swêde ya vî Partiyê di 19'yê Çiriya Paşîn de civînek li dar xist.

Barzanî Ocalan dawetê Kurdistanê dike

Selhedîn Piştî ku Serokê PKK'ê **Abdulah Ocalan** di MED TV'ê de got em amede ne ku bi Serokê PDK'ê **Mesûd Barzanî** re rûnîn û li ser rawestandina şer guftûgoyan bikin, Serokê PDK'ê **Mesûd Barzanî** bi nameyêke bersiva **Abdulah Ocalan** da. Barzanî di nameya xwe de dide diyarkirin ku ew amedene bi Serokê PKK'ê **Abdulah Ocalan** re rûnîn û di vî rûniştinê de hemû serokên rêxistin û partiyên Kurdistanê din jî beşdar bin.

Lê şertekê **Barzanî** heye ku divê **Abdulah Ocalan** jî **Şamê** û **Bekaayê derkeve** û bê Kurdistanê û li Kurdistanê civîn çêbibe. Barzanî di nameya xwe de weha dibêje: "Heger **Ocalan** li gel milletê xwe bi rastî dilsoz e, divê ew ji bo carekê be jî ji **Şamê** û **Bekaayê derkeve** û nişan bide ku ew dikare bi serê xwe biryarê bide ne ku hin wî îdare dikin."

Kurdistana Başûr

Bêistiqarî berdeyam e

Pîrsa şerê navxweyî ne bi hevditînen **Dublinê** û ne jî yên **Tehranê** çareser nebû û rewşa bêistiqar her berdeyam e.

Wek tete zanîn piştî hevditina **Dublinê** ya yekem hevî çêbûn ku dê ev şer di demeke kurt de bi dawî be. Lê piştî hevditina duwem, hate xuyakirin ku herdu alî jî ji lihevkerinê dûr in. Piştî **Dublinê** hevditînen **Tehranê** dest pê kirin û welê hat xuyakirin ku vî carê pêşketin çêbûye. Lê cardin derket ku lihevhatineke ciddî hîn li dîr e.

Di 12.11.1995'an de berpirsê herêma **Kendavê** yê hukûmeta **DYA** yê **Robert Deutsch** çû **Kurdistana Başûr** da ku pêvajoya **Dublinê** dewam bike û aştiyek pêk be. **R. Deutsch** bi **Mesûd Barzanî** û **Celal Talebanî** re rûnişt lê ji daxuyaniyan tê xuyakirin ku ev hewldan jî hîn negihaştîye derekê.

Bîstek ji meşa Bonê

Foto: Şîrîn Şikakî

Di xwepêşandinekê de birayê piçûk bê xwedî ma

S. Safok-Bonn Di 21'ê Çiriya Pêşîn de li Almaniyayê li bajarê **Bonnê** zêdeyî 500 kesên ji **Kurdistana Sûriyeyê** li pêşya **Balyozxaneyê Sûriyeyê** meş û mitîngêk li dar xistin. Meş jî aliyê 4 partiyan **Kurdistana Sûriyeyê**; **Partiya Demokrat a Kurd** a yekîtiyê li **Sûriyeyê (YEKÎTÎ)**, **Partiya Hevgirtina Gelê Kurd** li **Sûriyeyê**, **Partiya Sosyalîst a Kurd** li **Sûriyeyê** û **Partiya Demokrat a Kurd** li **Sûriyeyê** hat amedekirin.

Armanç û **daxwazên xwepêşandanê** ji van **armanç** û **daxwazên gelê Kurd** yên milî û gelemperî pêk dihat.

1- Azadkirina hemû girtiyên siyasîyên gelê Kurd ên ku di zindanan Sûriyeyê de ne.

2- Rakirina yasaya amar (serjimartin)ciwazî ya sala 1962'an û vegara pênasiyê li hevwelatîyên Kurd.

3- Rakirina projeya kembara **Erebî** ya şovenî û vegara erd û zêviyê **Kurdan** li xwediyê wan.

4- Piştigirtin û alîkariya pîrsa **Kurdî** û pêkanîna **daxwazên wê**; **Qebûlkirina fermî** ya gelê **Kurd** li **Sûriyeyê** wek **neteweya duwem** û **tesdîrîna wê** di **destûra Sûriyeyê** de û **pêkanîna mafê hemû gelê Kurd** ê **neteweyî** li **Sûriyeyê**.

Lê **mixabin birayên me** yên **Kurdistana bakur** û **başûr** beşdarê meşa me nebûn.

Ev cara yekem e ku **rêxistinên Kurdistana Sûriyeyê** li **dereveyî welêt** li dijî **balyozxaneyê Sûri-**

yeyê meş û **mitîng çêdikin** û **daxwaza mafên xwe** yên **demokratîk** û **neteweyî** dikin.

Stokholm Her weha ji aliyê **komîteya piştigiriya girtiyên siyasî** li **Sûriyeyê** di 27'ê Çiriya Pêşîn de li **Stokholmê** şevê hate organîzekirin. Di şevê de **Nasir Rezazî**, **Cûdî**, **Xoşnav** û **Seîd Rêzanî** beşdar bûn.

Li ser navê **komîteyê** di şevê de **axaftinek hat kirin**. Di axaftinê de weha hat gotin. "mara girtiyên ku ji bo pîrsa **hevvelatîyê** îro di **zindanan** de ne, li dora 30 kesî ye. **Wek tete zanîn** bilî **îşkenceya bêrehmet**, **ev girtî karên xwe** wenda dikin, **malbat û zarokên wan** li ber **rehma Xwedê** dimînin.

Ari

û

Antrepolojîya Nefretê

Prof. Carl Nylander

Têgihîştina peyva "Ari", ku dê di sed sala me de derbasî nemirovayetiye û antropolojîya nefretê bibe, niha bi vî şerrê ciwanên zorker ê li dijî biyaniyan, di sa aktuel bûye.

Li Swêdê, bi awayekî têr û eşkere Hindî, îrani (farîs) û Kurdên me bi mafekî rewa, dikarin bibêjin: "Em Ari ne".

Heke xwendevanên Gustaf Fröding [helbestvanekî swêdî ye Ş. Kaya] yên "Morgon Dröm" (Xeyalên Sibê) destên xwe bidin ber rûyên xwe û baş bifikirin, dê fêhm bikin, ku ew ne tenê şirovekirina evînekê ye, ku di demekê de bûbû sebêbê skandal û rûmetşikandina adetan û xwediyê xwe xistibû nav kirîzeka psikolojîk. Tiştê ku em li ser disekinin ev e, ku Fröding bi zanîn an jî bê zanîn dema wan ya xweş di "Welatê arian" de bi wan dide jiyân. Ji bo Fröding "Welatê arian", behîsta ser rûyê cihanê ye. Li wir, "Xakekî beşerxweş heye, ku Yezdanê rojê yê Ari, wê dihefidîne" û dibêje: "Ari, ew xelkên esilzade yên di dilê min de ne". Ew esilzadeyên ku divê mirov wan ji xwe re ideal bigire.

Lê niha peyva "arîti" yê bûye rûreşî, nemirovayeti û derbasî antropolojîya nefretê bûye; ew doktorîna di derheqa nijadên serdest û yên bindest de, ya di derheqa yên bijare û yên bêrûmet de û herwiha ya di derheqa nijada Bakuriyan [mebest skandinavi ne. Ş. K.] de jî, jê derketiye. îdiaya wan ya ku xwe ji nijadên din bi esiltir dibînin jî wê dîtîne tê. Ji bo

me "Ari" ne xelkên ronahîbelavker ên pêşî ne. "Ari", ew mirdarê çavkesk in ku Paul Celans di helbesta xwe ya li ser kampên dilîtiyê, "Todesfuge" de di hîne zimên.

Lê ev çeteyên nefretê, yên sercûzankirî û komandoyên cilreş niha terma "arîti" yê di sa bi kar di hînin !

Li Swêdê, rêxistina "Berkwedana ariyên Spî" VAM heye û li Amerîkayê jî "White Aryan Resistance" û "Aryen Nations" hene, ku niha bi êrişa Oklahoma ve di hînin girêdan.

Belê ev çawan bûye ku peyveka kevin, ya îndoîranî di ferhengên nijadperestan de bi awayekî welê fireh çîhekî navend girtiye ?

"Yekem car, piştî 1771-î, bi rastî cihan gilovertir bû". Ev wê çaxê hate keş kirin, ango careka din ji nuh ve hate keş kirin. Dayik-kontînentiya (dayikkita) Asyayê û navendiya wê, ya kultur û şarîstaniyê ji aliyê firansiyekî, Anquetil Duperron ve, bi wergêra pêşîn ya nivisarên Asyayê yên kevnare, Avestaya farîsî, ku nivê wê li ser jiyana mezinê Aryanî Zarathustrayê ku bingeha Zerdüşiyê daniye, ye. Çend sal paşê jî karmendên koloniyalîzmê yên "şirketa" Rojhelata Hindîstanê yên klasîk, wek tekstên sanskrîtî û belgeyên Bûdîzmê yên kevnare û herî girîng kirin. Hîndî sala 1784-an de, xala metafîzîkê ya guftûgoyên di navbera

Yezdan Krishna (Kirîşna) û betil Aryunas de ku di derheqa mirin, jîn û damezirandina cihanê de ye; eposa mezin "Mahabharata" [diwaneka helbestan e] yê wergêrandin. Di sala 1789-de, şirovekirina Sir William Jones, ya li ser drama Khalidasas (Xalidasas) Shakuntala (Şakuntala) di demeka nêz de bi pênc cildan derxist. Hein, ji notên Şakuntala firsendê dît û ev ji bo Faust bû destpêka geşbûna belavkirinê. Bi saya van nivisarên Oriantalî (rojhilat) yên bi şewq, ji Ewrûpaya romantîk re bû destpêka berbangeke qewî. Nekilasîkî, ji çavkaniyên gelêrî bûne xeyal. Li vir careka din jî, di navenda dilê Asyayê de hat keş kirin, ku di nav dilê Asyayê de, ji Yûnan û Romê bêtir şarîstaniyeka gelêrî, zîrekiyêke kûr û helbestvaniyêke bilindtir hebûye. Li gorî gotinên Herders yên di: "Xewnên Zarokayetiya Nijada me" de diviyabû êdî mirov ne bi Solon re, li cem keşeyên Misrî û li ber Nilê kevnare li wê ewlehiya pirr bigeriya û ew arezû bikira, lê bi tenê li ber qeraxên Ganges [çemek e, li Hindîstanê] lê pîroz li nik brahmîniyan (keşe) ew ewlehi bi dest diket. Ew kêf û sefa Orianta kevnare ..

Lê li wir, ji xeynî filozofiyeka kûr û helbestvaniyeka bilind tiştên din jî hebûn. Sir William Jones di sala 1784-an de, balkêşiyên xwe yên epokçêker pêşkêş kir: Bingeha pevgirêdanê [xizmi] di navbera sanskrîtî, farîsî, latînî, yûnanî, germa-

nî, keltî û slavî [zimanên baltîkî] de eşkere kir. Bi saya vê keşkirinê, zanyariyêke beşeriya herî bilind û bi dîsîplîn, ku niha bi navê malbata zimanên îndoewrûpî di hê zanîn, çêbû. Ev berhevdana zimanan ya zanyarî, bi dîsîplîna akademîsiyeniyeke bilind hatiye amade kirin û zanyariya zimên e. Lê ev keşkirin bû destpêka aloziyên beşerî û bi hêza xwe ya teqandinê ve têkilî ol, siyaset, jiyana civatî bû. Ev termên wek "ziman", "gel", û "nijad" bûn bobelatên tevlihev.

Di pey vê keşkirina ecêbhiştî ya ronahîkirin û ji hev cudakirina zimanan de, ku xwe ji Hindîstanê diavêje Îrlandayê û Îslandayê, sanskrîtî kevnare ku ji nuh ve hatibû keş kirin, ji aliyê Jones ve bi vî awayî dihate karekterîze kirin: "more perfect than Greek, more copious than Latin, and more exquisitely refined than either". Dibû ku sanskrîtî ji herduyan jî kevin-tir bûya, belkî ji ber wê tevliheviya zimên ya di dema Babel [Babilîyan] de. Di vir de modeleke kevin, ya zimanê yekemîn xuya dikir. Heders bi "Ursprache" dîtîneka ku bû destpêka dirêjajotîna guftûgoyên di derheqa zimanê Hz. Adem û zimanê Behîstê. de pêşkêş dikir. Îbranî ketibû musabeqeyêke mezin û bixeter, ku dê hatina wê bihata keş kirin. Diviya bû ku jêkdûriya zimanên îndoewrûpî û yên samî bihata formule kirin.

Bi tesîra van nivîsar, werger û

wêşanan, ku ji aliyê yên wekî F. Schlegels "Ueber die Sprache und Weisheit der Inder" (1808) ve derdîçûn, di sed sala (1800) hijdehan de gelek entellektuel, rewşenbîr, helbestvan, filozof û xwenda, kê-m-zêde bi awayekî giran di bin tesîra vê Asyaya ku ji nuh ve dihate keş kirin de diman. Ji Goethe bigire heta bi Höderlin, Novalis, Chateaubriand, Coleridge, Shelley û Wordsworth, Hugo, Lamartine, Balzac û Tolstoy, Heder, Schelling, Emerson, Almqvist, Schopenhauer, Nietzsche, Wagner û geleken din ji wan bûn. Di vê demede, li Ewrûpayê akademî û kursiyên zanistiyê, yên di derheqa Oriantalî û Asyayê de hatin damezirandin.

Ji bo Ewrûpiyan modeya herî bi hêz ew bû, ku sanskrîtî bixwînin. Lewra, ma dibû ku ev zimanê mirovayetiye yê yekemîn bûya? Hejmara kesên ku digotin: "divê di dibistan û xwendegehan de sanskrîtî, têkeve çîhê yûnanî û latînî" pirr bûn. Schlegel jî dixwest ku rêwingiya hunermendên ciwan, di dewsa Romayê de, ber bi Hindîstanê ve bûya.

Lê yên ku bi vî zimanê kevnare şor dikirin û pê nivîsîne, kê ne ? Li gorî nivisarên berhevoka hymnan, duayan, ku kevin-tirîn belgeya Hindîyan e, di "Rigveda" (veda=zanîn, rigveda=beşên zanînê) yê de serekaktor "ari" ne. Berhem, ji demeka berî bûyina Hz. Îsa bi 1000 salan maye. Ci-

Li Swêdê, bi awayekî têr û eşkere Hindî, îrani (Faris) û Kurdên me bi mafekî rew, dikarin bibêjin: 'Em Arî ne'.

Ev çeteyên nefretê, yên ku xwe wenda kirine û bi cahilî bi pêş ve diçin, nizanin heke li Swêdê, "Arî" hebin; Îranî ne, Zigenare (qereçî) ne, Hindî û Kurdên me ne!

narên wan jî Îraniyên [Aryaniyên] rojhelat in. Li gorî Avestayê jî qiralên farisan jî li rojava diman.

"arîti" bi xwe rengdêreka zimanê îndoîranî ye û di maneya "esilzade/esil" de ye. Li gorî hymnan (duayan) Venedîkiyan, "Arî" nivîzdanên ku di cengê de xwediyê moralekî bilind in û hertim ji cengê re amade ne ango Gorîyên yezdanan didîtin. "Aryani" egît in, dagîrker in, çu paxavê nakin û Yezdan bi xwe jî, ji helwesta serkevtina wan xof digire.

Piştî kutabûna ji nuh ve keşkirina kevnokultura Hindîyan û prestîja sanskrîtî ya kulturî li Ewrûpayê, di destpêka salên 1800-î de, di têngîştina peyvên "Arî" û "arîti"yê de, ji me re hêsantir dibe. Em dê wê çaxê tê bigihîjin ku van terman çawan cîhekî welê giring girtine.

Belê, pirs di derheqê nûnerên vê kultura bi nav û deng û nixgiran de bû, ku di dema romanîkiyê de ji bo bîrpirsiyariya zarokayetiya eslê xwe bike hat. Zarekî welê pêşkêş dikir ku ne ecêb bû ew bibûya dayika yan jî mezinxuşka malbata van zimanên ku niha ji Hindîstanê giha ye heta Atlantîkê. Wîsan di hate xuya kirin, ku "Arî" pêşiyên wan gelên ku bi zimanek ji yên îndoewrûpî diaxifin, bûn, ku niha mercên binemaliya wan derdiketin ortê. Ew "arî"yên dînamîk, dagîrker û evîndarê serkevtinê, ji welatê bav û kalan yê kevnare derketine û ber bi aliyê Rojava ve pişqîne. Ez naxwazim bibêjim ên hemû cîhanê, lê bûne xwedanê Ewrûpa.

Bi vî awayî, înteresiya ji bo panîndîzmê bê rexne li raya giştî rûnişt. Schlegel di sala 1803-ê yan de welê dinivîsî: "Her tişt, belê bê awarte koka her tiştî li Hindîstanê ye!". Ramana lêkolînê li ser zimên û yên li ser ar-

keolojiyê, ya di derheqê naven-diya cihê sanskrîtî di nav malbata zimanên îndoewrûpî de, bêhempayiya wî, rûmet û kevnîya wî hate guhertin. Lê peyvên "Arî" û "arîti"yê ji bo rawestîna hatibûn.

Belê, Îngilîz li Hindîstanê bûn, lê Silvestre de Sacy û Leonard de Chezy li Parîsê xebatên xwe wek hestên pêşî, pêşkêş kirin. Lê dîsan jî Almanîyan vî bereyî xistine bin bandora xwe. Bi alîkariya herdu birayan, Friedrich û Wilhelm Schlegel, Franz Bopp, Julius Klaproth û gelekên din. Yê ku di sala 1816-an de, cara pêşîn, ji notên Jones, yên li ser pevgerîdana zimanên îndoewrûpî, sîstema lêkerên vê malbata ziman û xizmiya van zimanên îndoewrûpî keş kir, Bopp bû (25 salî). Friedrich Schlegel jî da îsbat kirin, ku zimanê îbranî û yê erebî ne ji malbatê cuda ne. Di aliyekî din de jî, ew planên qebûl kirin ku îbranî zimanê mirovayetiya yê yekemîn e û rewadîna bandoriya vê ramana tebayî jî, rakirin; herwiha ew dîtinên ku îbranî xwediyê mîrasa çaykaniya hemû zimanan didîtin jî wenda bû. Ew ferqa di navbera "arîti" û "semîti"yê de şêlû mabû mezintir dibû, heta bûnê sebebê çalakîyên bi "Arî" kirina ola xiristîyaniyê. Bi riya ku Tewrad û Încîlê hanîn pêşberî hev! Ev jikarketîneka "semîtiizm"ê ya sîstematîk û îcadêka "aryaniizm"ê yî dînamîk bû. Di vî maweyê de, ew guftûgoyên di derheqê rawestîna Hz. Îsa ya li Hindîstanê dîsan bi xurtî hatin rojevê. Lê Orientalîzma Almanîyan êdî rengekî siyasî girtibû. Sedsala 1800-î bi xwe re, ji almanîyan re barekî giran, yê aloziyên netewayetiya hanî, bi Firansa û bi çanda firansî re nakokiyên mezin derketin. Wê çaxê Almanî ketin pey tolehildanên ideolojîk û psîko-

lojîk. Ne tenê li çaxê navîn, herwiha li Asiyayê jî geriyên! Leibnitz "keşfa" ku zimanê almanî yî zimanê îbranî nêzîktirîni jîngehê ye û zimanê Hz. Adem e, kir. Ev yek, di sala 1823-an de, gavekî din jî bi pêş ve çû: J. Klaproth terma "îndoewrûpi"yê bi sîstematîk bi pêş ve bir, wê bi terma malbata zimanên "îndogermanî" ve guhast. Wî bi vî tewra nuh, di navbera zimanê almanî û yê hindî de girêdaneka taybetî zelal dikir, ku hîn jî Alman di warê zanyariya ziman de vî termê bi kar dihin. Ev bû rêçikeka dîrokî û ji aliyê Tacitus ve di hate îdealîze kirin. Ev îdealîzekirina almanî hate parastin. Li gorî wî, ev dagîrkerên talanbir ku ji derva ve çandnenas û çandtelefker dihatin naskirin, yên ku pîrensîyên Merovingî (Merovîngî), [Prensiyeka firankîyan di nav salên 400-751-î li Firansayê. Ş. K.] û Karolîngî (Karolîngî), [Prensiyeka firankîyan di nav salên 751-987-an de li Firansayê] damezirandine germen bûne. Ew barbarên qehreman, yên ji yezdanan bê paxav, bi mîrxasî, Ewrûpayê bi dewlemendiya raman, di çaxê navîn de dane jiyandin û li hember egeyîyan balanseke afirandine.

Di aliyekî de jî, bi saya lekolinên realîst, gav bi gav nixkirin rola sanskrîtî û kevnîya wî derdiket. Fersenda guhertina guftûgoyên di derheqê îndogermanîyan/arîyan de û koka wan ya ji Asiyayê heta Ewrûpa, ango ji Hindîstanê heta Germaniya zelal bû. Di vir de, micala ditinên din, ên li ser berbanga Ewrûpayê, bandoriya egeî-romîyan jî derket. Ev ditin di jîngeheka wîsan de dihatin bikarhanin, ku Fichte di axaftina xwe: "Axaftina ji bo Nete-wayê Alman" de, 1808, vî îdîayê pêşkêş dikir: "Gelê herûher dijî tenê em in. Em gelekî herî

kevnare ne. Gelê pêşîn, gelê esilzade, yê Yezdan in!". Lê yê ku di sala 1853-yan de gavê duymîn avît, yekî firansî bû. Joseph Arthur de Gobineau bi awayekî fireh, bi xebata xwe "Essai sur l'inégalité des races humaines" biryara "arîti"yê ya dawîn da.

Ji sala 1700-î ve dîrokas, sîyasetvan, biyolog û gelek pisporên ku maneya van terman bala wan kişandibû, cudayetiya di navbera gelan de mereq dikirin. Wan li ser van terman pîrî guftûgo kirin, serên xwe pê eşandin. Digel tiştên eşkerê wek, rengê spî, yê zer an jî yê reş. Di vî warî de, têngîştinên eşkere û zelal ku bîngeha van cudayetiya di navbera nîjad, ziman û ji hev cihêkirina dîrokî wek German, Kelt, Romayî, Yahudî û hwd hebûn. Rewşa karakter ya fîzîkî û dirêjahiya, rengê por, rengên çavan û yên din li ber çav bûn. Ev karakter û cudayetiya han dikaribûn bihatana pîvan û eşkere kirin. Tiştê ku bi taybetî girîng bû formê qoq bû, ku diviya cureyê mejiyê mirov û karakterê kesî eşkere bikira. Di vî warî de Anders Retzius [swêdî] bi cudakirina di navbera grupên keloxdirêj û yên keloxkin de, roleka mezin leyist. Bo nimûne: cudayetiya di navbera swêdiyên keloxdirêj û fîniyên keloxkin de bû. Yên pêşîn weka gelê cih, yê kevnare û yên dawîn jî weka biyaniyên îndoewrûpî, ji Asiyayê dihatin qebûl kirin. Li ser girêdana di navbera formê fîzîkî û serûsînc de dihat sekinandin û karakterên biyolojîk mîna zîrekî/şarezayî, bizav, delalî/başî hwd bûn. Ev şirovekirinên dîrokî nêzî dawîya xwe bûbûn. Hêviya serkeftin, pêşveçûn û afirandina berheman derketibû. Di cudakirinên nîjadan de, serkevtin, bandordanin, biyolojîkî û karakterên nîjadan ku berê hatibûn tesbît kirin, bi pêşhukmî bûbûn xwediyê qedereka dîrokî.

Gobineau aristokratekî ji çandê bêhêvî ye. Lê li gorî wî, dîrok hêdî hêdî bi paş ve diçe û fersenda felata ji roxandinê tune. Ew, termên nîjadî mîna yekemîn sebebê vî yekê dibîne. Li gorî ditîna wî, sebebê vî têngîştinê dihevgerîna nîjadan e. Ew dibêje, ev xwîna paqij î spî ya nîjada temîz, "Arî" ku ji welatê xwe yê behîşt derketiye, li cîhanê belav bûye û tevî xwîna gemarî ya zer û reş bûye, têng diçin. Dîsan li gorî wî, "Arî"yên herî dawîn nîjada Germen e ku xwediyê hêza jiyane û kiryanan e. Bi awayekî xurt, ew di şirovekirinên xwe de antîsemîtiyê dike. Li gorî wî, "ev Semîten rengzencî enfeksiyonê berdane nav hemû gelên rasta Egeyê. Wan bi zencîtiya xwe qedir û rûmeta nîjadên din daxistine jêr". Nav û dengê "arîti"yê bi vî awayî belav bûbû. Paşê, "bavê" teoriya nîjadê Houston Stewart Chamberlain [Îngilîz], vî teoriyê bi pêş ve bir. Klasîkên wî yên nîjadperestiya, antîsemîtiizmê û pangermanîzmê, "Die Grundlagen des 19. Jahrhunderts" di sala 1899-an de derket û rengekî reş avîte ser Sedsala Bîstan.

Bi tevî ditinên Gobineau, Chamberlain û hemû hemramanên wan, terma "Arî" ji nuh ve gihaştîye cîhekî din. Ew cengawerên kevnare yên bêtirs, keşeyên avestayî, qiralên faris de bi vî maneya di dema me de, xwe nas nekin.

Ev çeteyên nefretê, yên ku xwe wenda kirine û bi cahilî bi pêş ve diçin, nizanin heke li Swêdê, "Arî" hebin; Îranî ne, Zigenare (qereçî) ne, Hindî û Kurdên me ne!

Werger ji swêdî:
Şefik Kaya

Sêhra Nobêl

Mustafa Aydogan

Mirovekî 56 salî û porrsipî beriya nuha bi çendakî çenteyê xwe yê rêwîtiyê avêtibû piştî xwe û bi jina xwe re berê xwe dabû dinyaya giravan. Ne numareyeke telefonê, ne jî tu navnîşan li dû xwe hiştibû. Ji xwe, wê gavê tu kesî jî meroqeke weha nekiribû; ne bi keça wî Catherina, ne jî bi kurê wî Charles re meroqeke weha peyde bûbû. Hetta gava resepsiyonîsta otêla Maiotisê ya li bajarê Spartayê ji bo wî, jina wî Marie û malbateke din a ku hevaltiya wan dikir, li otêlê cih veqetandibû jî mîna her muşterîyî bi wan re dabû û stendibûn. Ji bo pêwendiyê taybetî tu pêwîstî nehatibû dîtin.

Çar pirtûkên wî yên ku bi wergera Roy Isaksson ve pêşkêşî xwendevanên Swêdê bûbûn, bêhî ku haya wan ji prosesa wergerandina bêrhema pêncan hebe û bêhî ku bizanibin wergera ya pêncan dê ancax di sala 1996'an de biqede, di refikên dikanên pirtûkfiroşan de, bêhî ku baleke ewqas mezin bikişîne, bi aramî rêzîkirî mabûn. Pirtûkxaneyên bajarên cuda yên Swêdê û nemaze yên bajarê Stockholmê heta wê saetê, ji bo deynkirina pirtûkên wî bi daxwazeke weha xurt rû be rû nebûbûn.

Gava ji Dublinê hereket kiribû û ber bi dinyaya giravan ve firiyabû jî tu kesî eleqadariyê weha zêde nîşanî wî nedabû. Çûna wî, mîna bûyereke nehatibû dîtin; ne di nava rûpelên tu rojnameyan de hatibû dîtin û ne jî ji tu radyoyn hatibû bihîstin.

Lê vege... vege... Gelo ji bo çî vege... wî jî nişka ve bûbû bûyereke ku ne di sinorên Îrlandayê de ne jî di yên hemû Ewropayê de hildîhat? Gelo çîma ev vege... bi derbekê bûbû cihanî? Akademiya Swêdê, malbata wî û rojname, radyo û televîzyonên dinyayê seferber bûbûn. Hetta polis jî ji bo tesbîtkirina cihê wî, bi hemû, îmkanên xwe dixebitî.

Çî bû wê rojê bû. Çî qewimî wê saetê qewimî. Roj roja pêncsemê bû, tarîx 5'ê meha 10'an bû. Mîlên saetê yeka paşnîvro nîşan didan. Ewrekî mahdîrîş xwe berdabû ser bajarê Stockholmê. Çilapekên baranê tev li bayê ku temberikên şehkirî tev li hevdû dikir, wek nîşana amadekirina êrişêke dijwar dihat nîrxandin. Lê gava Sture Allén derî hêdî hê-

dî vekir û derket pêşiya civata ku bi heyecan û meroqeke mezin dilivîya, ewrê ku xweşikahiya Stockholmê di bin siya xwe de hiştibû, ji bo êrişê ku dihat fikirandin, cesareta xwe bi derbekê wenda kir û mîna ku bibêje, "bi-buhurin" bi edayeke poşman çilapekên-xwe jî paş de vegeand.

Çî bû gava Sture Allén dest bi îlankirina biryara Akademiya Swêdê kir, bû. Sipikêrên radyoyan negîhaştin tiştêkî bibêjin. Guh ji bo gotinên Sture Allén bel bûbûn û herkesî bi heyecan û meroqeke mezin guh dan radyoyan. Çî bû wê gavê bû. Li ba pirtûkfiroşan pirtûkên navê Seamus Heaney li ser bûn, aramiya xwe dan alî û refên vala li dû xwe hiştin û di navbera Heaney û mirovên ku bi heyecaneke mezin difûriyan de pireke edebî û mirovî ava kirin. Yê ku ew li ba pirtûkfiroşan peyde nekirin, berê xwe dan pirtûkxaneyan. Çapxaneyan ji bo jinûveçapkirina pirtûkên wî destên xwe vemaltibûn. Wergêrên gellek zimanên dinyayê, ji bo wergerandinên pirtûkên wî, li ser daxwazên berpirsiyarên weşanxaneyan bi kêf difikirin. Wê gavê dinya pê hesiyabû ku mirovek bi navê Seamus Heaney çûbû gerrê. Wê gavê keça wî Catherina û endamên din ên malbatê ji ber ku tu deng ji bavê wan tunebû, dest bi taswasekê kiribûn.

"Helbestvanek bi carekê ket rojeva dinyayê"

Gotinên bi sêhreke mezin ku ji nişka ve hertiştî biguherîne û kilîta deriyê cihaneke fireh û îmkanê qebûlkirin û nasandineke bêhempa çî bûn? Sture Allén çî got ku jiyana Heaney a sade û gerra wî ya bi awakî aram dom dikir, êdî nema dikaribû bi awayê ku hatibû plankirin bimeşîya? Akademiya Swêdê "Xelata Nobêl a Edebiyatê, ji ber nivîskariyêke ku ji xweşikahiya lirîk û kûrahiya sincî (exlaqî) pêk hatiye û harîqeyên rojane û derbasbûna jîndar derdixîne ortê, dide helbestvanê Îrlandî Seamus Heaney". Gava Allén peyva xwe ya adetî qedand, helbestvanek bi carekê ket rojeva dinyayê. Êdî yên ku ew nas nedikirin, ji bo telafikirina kêmasiyên xwe, dest bi civandina agahdariyên di derheqê wî helbestvanî de kirin. Rojnameya ku beriya herkesî xwe bigîhandayê, dê ji yên din bêtir bihata firotin. Televîzyona ku program li ser çêbikira, wê ji yên din bêtir bihata temaşekirin.

Di dîroka Îrlandayê de beriya wî di 1923'an de William Butler Yeats û di sala 1969'an de jî Samuel Becket Xelata Nobêl a Edebiyatê wergirtine. Seamus Heaney bi xelata îsal, navê Îrlandayê dîsa derxist pêş û hîsên Îrlandiyî careke din derxist bandevê.

Lê gelo Seamus Heaney ku cihan li dû digeriya li ku bû? Vî mirovê ku ji îro û pê ve ne navdar bi tenê bû, bi xelata xwe ya ku bi qasî 7,2 milyon Kronên Swêdî dikir, herweha dewlemenc bû jî, gelo wî çawa bi milyonê bûna xwe bihata hesandin? Ger ew bi xwe ji bo ku li halê mala xwe bipirse, bi tesadufî li kurê xwe negeriya, belkî heta gerra wî biqediya jî ew ê bi vî bûyera ku dê tesîreke mezin li ser pêşeroja wî - hem wek mirov û hem jî wek nivîskarbikira, nehesiya. Roja Îniyê Heaneyê ku haya wî ji tiştêkî tunebû, ahîzeva telefona otêla Karalis Beachê ya li bajarê Pylosê bilind dike û numarayê malê dizivîrîne. Gava kurê wî yê ku bersiva telefonê dide, dengê bavê xwe dibihîse, bi lez û bi heyecan dest bi pirsê dike;

- Merhaba. Ma te bihîstiye?

- Na.

-Xelata Nobêl dane te.

Bersiva mirovê ku ji ber kêf û heyecana bêsinor, nema dizanibû bê wê çî bigota, bi tenê "Na? Na? Na?" bû. Dibe ku bihîstina wê nûçeyê, ji bo dilekî 56 salî pir giran bihata, lê dilê Seamus Heaney li hember wê şoka ku bi bihîstina nûçeyê re peyde bûbû, bi hesasiyeta helbestvanekî xwe parastibû. Bi danîna ahîzeyê re, danûstendinên li otêlê ji binî de hatibûn guhertin. Hemû qedir û qiymetên ku heta wê gavê hatibû tewsîrkirin, bi derengî ba jî piştî bihîstina nûçeya ku di cihana edebiyatê de olan dabû, bi comerdîyê mewanperwer ji nû ve derketibûn ortê û reng dabûn danûstendinên roja Îniyê. Personalên otêlê piştî pê hesiyabûn ku bê

Seamus Heaney

Foto: Marja Vazquez Diaz

mewanê wan kî ye, xwestibûn bi şampanyayekê pîroz bikin, lê Heaney ji bo ku bi lez vegeyîya malê, biryara xwe dabû.

"Xelata Nobêl barekî giran e"

Rojnameya Yûnanî Ethnosê beriya hemû rojnameyên cihanê xwe gîhand Heaney û xwendevanan serê sibehê di nava rûpelên wê rojnameyê de hîsên Heaney ên di warê wergirtina xelatê de xwendin: "Xelata Nobêl barekî giran e. Îmkana qebûlkirineke bi awayê herî mezin û berfireh pêşkêş dike, lê ji bo berhema dû re tê, tirsekê bi mirov re çêdike. Bê şik dê jiyana min bê guhertin... Ya ku min ditirsîne, bi tenê guhertina hundurîn e, ew guhertina psikolojîk a ku ev xelatê dibibe sebeb e. Lê ez ê ji heqê wê

derkevim."

Piştî ku Heaney xwe ji destên muxabîrên radyo û televîzyonên ên ku li balafirgeha Kalamayê civiyabûn, xelas dike, ji bo çûyina Dublinê, vê carê bi helikopterê tê Atînyayê. Gava li Dublinê ji balafirê dadikeve, ma li balafirgehê kî hebû kî tunebû... Lê serokwezîrê Îrlandayê John Bruton li balafirgehê, ew bi destê tu kesî ve berneda û dû re herduyan bi hevdû re berê xwe dan qesra serokkomar Mary Robinson.

Heaneyê ku ji balafirgeha Dublinê wek mirovekî sade berê xwe dabû dinyaya giravan, ji gerra xwe ya nivcomayî mîna qehremanekî vegeyîya Dublinê. Hey sêhra xelatê, te ev hêza ku dinya bi carekê kir keskûsor, ji ku ve anîye? ...

Xelata Nobêl a Edebiyatê 1901-1995

1901-1939

1901 Sully Prudhomme - Fransa
1902 Theodor Mommsen - Almanya
1903 Bjornstjerne Bjornson - Norweç
1904 Frederic Mistral - Fransa
José Echegaray - Spanya
1905 Henryk Sienkiewicz - Polonya
1906 Giosuè Carducci - İtalya
1907 Rudyard Kipling - İngiltere
1908 Rudolf Eucken - Almanya
1909 Selma Lagerlof - Swêd
1910 Paul Heyse - Almanya
1911 Maurice Maeterlinck - Belçika
1912 Gerhart Hauptmann - Almanya
1913 Rabindranath Tagore - Hindistan
1914 Xelat nehat belavkirin
1916 Romain Rolland - Fransa (Xelata sala 1915-an e)
Verner von Heidenstam - Swêd
1917 Henrik Pontoppidan - Danîmarka
Karl Gjellerup - Danîmarka
1918 Xelat nehat belavkirin
1920 Carl Spitteler - Swîsre (Xelata sala 1919-an e)
Knut Hamsun - Norweç
1921 Anatole France - Fransa
1922 Jacinto Benavente - Spanya
1923 William Butler Yeats - İrlanda
1924 Wladyslaw Reymont - Polonya
1926 George Bernard Shaw - İngiltere (Xelata sala 1925-an e)
1927 Grazia Deledda - İtalya (Xelata sala 1926-an e)
1928 Henri Bergson - Fransa (Xelata sala 1927-an e)
Sigrid Undset - Norweç
1929 Thomas Mann - Almanya
1930 Sinclair Lewis - Dewletên Yekbûyî yê Amerîkayê
1931 Erik Axel Karlfeldt - Swêd

1932 John Galsworthy - İngiltere
1933 Ivan Bunin - Sovyet (Fransa)
1934 Luigi Pirandello - İtalya
1935 Xelat nehat belavkirin
1936 Eugene O'Neill - Dewletên Yekbûyî yê Amerîkayê
1937 Roger Martin Du Gard - Fransa
1938 Pearl Buck - Dewletên Yekbûyî yê Amerîkayê
1939 Frans Eemil Sillanpää - Finlandiya

1940-1970

1940 Xelat nehat belavkirin
1941 Xelat nehat belavkirin
1942 Xelat nehat belavkirin
1943 Xelat nehat belavkirin
1944 Johannes V. Jensen - Danîmarka
1945 Gabriela Mistral - Şîlî
1946 Hermann Hesse - Swîsre
1947 André Gide - Fransa
1948 Thomas Stearns Eliot - İngiltere
1950 William Faulkner - Dewletên Yekbûyî yê Amerîkayê (Xelata sala 1949-an e)
Bertrand Russell - İngiltere
1951 Pär Lagerkvist - Swêd
1952 François Mauriac - Fransa
1953 Winston Churchill - İngiltere
1954 Ernest Hemingway - Dewletên Yekbûyî yê Amerîkayê
1955 Halldór Kiljan Laxness - İzlanda
1956 Juan Ramón Jiménez - DYA/Puerto Rico
1957 Albert Camus - Fransa/Cezayir
1958 Boris Pasternak - Sovyet
1959 Salvatore Quasimodo - İtalya
1960 Saint-John Perse - Fransa
1961 Ivo Andrić - Yugoslavya
1962 John Steinbeck - Dewletên Yekbûyî yê Amerîkayê
1963 Giorgos Seferis - Yûnanîstan

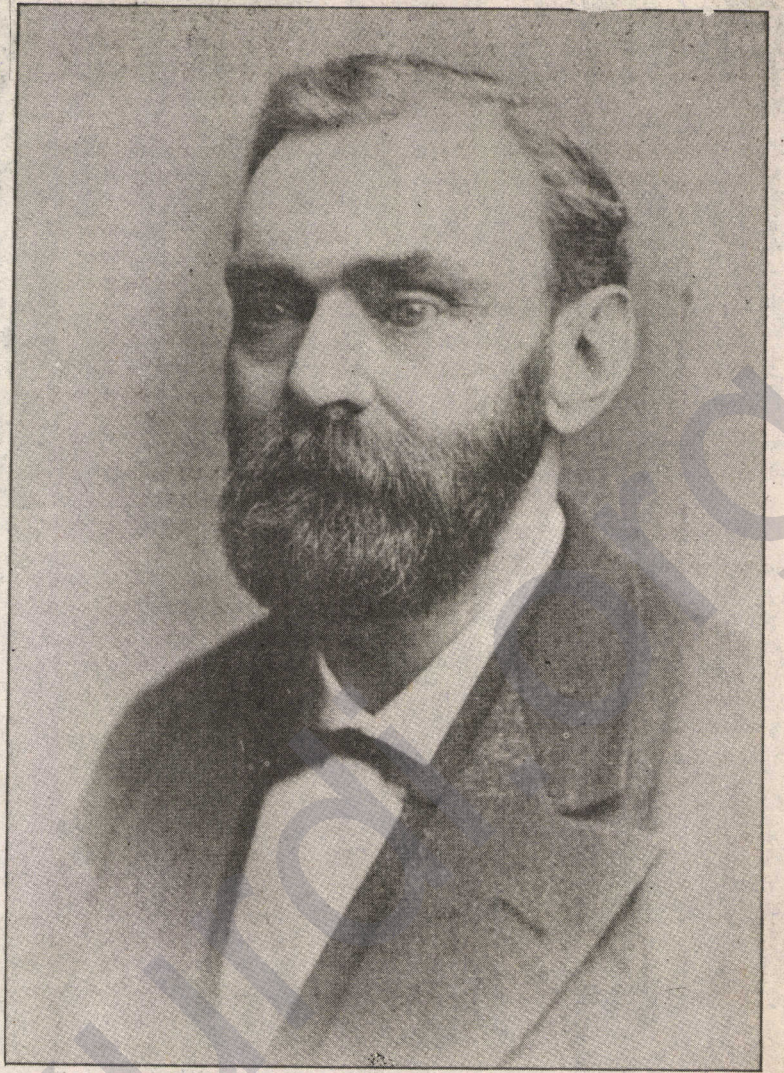
1964 Jean-Paul Sartre - Fransa (Sartre xelat qebûl nekir)

1965 Michail Sjolochov - Sovyet
1966 Shmuel Yosef Agnon - İsrail
Nelly Sachs - Almanya (Swêd)
1967 Miguel Ángel Asturias - Guatamala
1968 Yasunari Kawabata - Japonya
1969 Samuel Becket - İrlanda
1970 Alexander Solsjennitsyn - Sovyet (Swîsre)

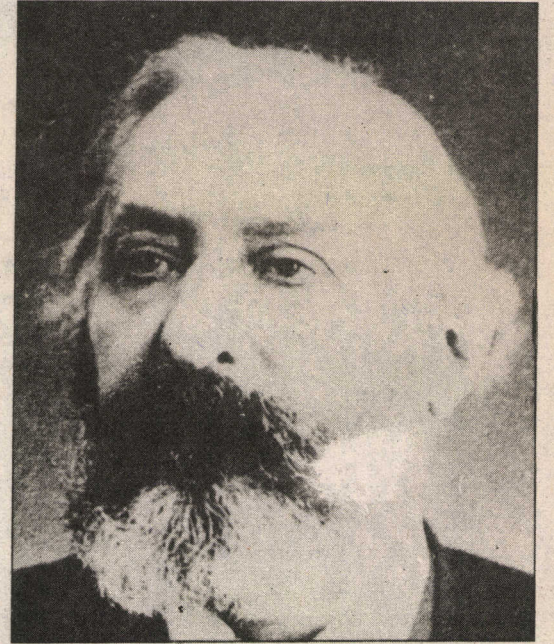
1971-1995

1971 Pablo Neruda - Şîlî
1972 Heinrich Böll - Almanya Rojava
1973 Patrick White - Awustralya
1974 Eyvind Johnson - Swêd
Harry Martinson - Swêd
1975 Eugenio Montale - İtalya
1976 Saul Bellow - Dewletên Yekbûyî yê Amerîkayê
1977 Vicente Aleixandre - Spanya
1978 Isaac Bashevis Singer - Dewletên Yekbûyî yê Amerîkayê
1979 Odysseus Elytis - Yûnanîstan
1980 Czesław Miłosz - Polonya (Dewletên Yekbûyî yê Amerîkayê)
1981 Elias Canetti - İngiltere
1982 Gabriel García Márquez - Kolombiya
1983 William Golding - İngiltere
1984 Jaroslav Seifert - Çekoslovakya
1985 Claude Simon - Fransa
1986 Wole Soyinka - Nijerya
1987 Joseph Brodsky - Dewletên Yekbûyî yê Amerîkayê
1988 Naguib Mahfouz - Misir
1989 Camilo José Cela - Spanya
1990 Octavio Paz - Meksika
1991 Nadine Gordimer - Afrika Başûr
1992 Derek Walcott - Trinidad Tobago
1993 Toni Morrison - Dewletên Yekbûyî yê Amerîkayê
1994 Kenzaburo Oe - Japonya
1995 Seamus Heaney - İrlanda

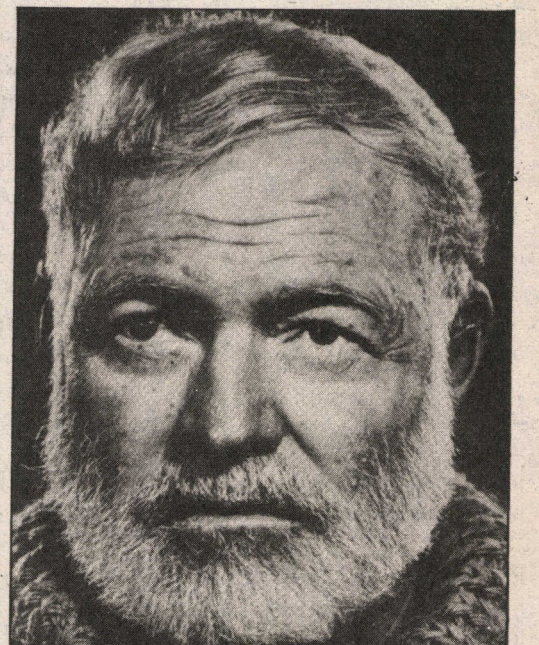
Amadekar:
M. Aydoğan

Alfred Nobel

Sully Prudhomme

Ernest Hemingway

Festîvala Fîlmên Kurdî ya Duwemîn

Di navbera 3 û 15'ê Çileyê Paşîn de li Hambûrgê Festîvala Fîlmên Kurdî ya Duyemîn çêbû. Festîval ji aliyê Komîteya Piştigiriya Kurdistanê, HEVKAR û Buroya biyanîyan hat organîzkirin. Di festîvalê de 7 fîlm hat nîşandan û 4 panel û semîner hat dayin. Fîlmên ku di festîvalê de hatiye nîşandan ev in:

Bîstek ji fîlmê Tunel

Tunel: Kurdistan 1993, rejî û sanaryo: Mahdî Omed, Kamera: O. Khamidov. Muzîk: Parvîz Nazarov, P. Tursunow. Rol: Ludmila Potapova, Yori Migoï, Tatiana Akoinevskaia, 90 deqîqe, Kurdî û Îngilîzî. Fîlmek abstrak'e, li ser trajediya gelê Kurd him li Kurdistanê û him li Ewrûpa dîmena pêşkêş dîke. Rêwiyek bêdeng: Hollanda 1993, rejî û sanaryo: Îbrahîm Salman, Kame-

ra: Peter Brugman, Muzîk: Dals-had Saîd, Serbest Zozan, D. Abdulkadir Yousif, Walîd Hadj, Prod: Rolf Orthel/DNU fîlm, 92 deq. Kurdî û Îngilîzî. Fîlm li ser şerê bêdawî çewa jiyana gundîtiyê hilweşandiye ye.

Bavê min, karkirê mêvan: Almanya 1995, Rejî: Yuksel

Yavuz, Sanaryo:

Yuksel Yavuz û Britta Ohm, Kamera: Rolf Blank û Rolf Klingelhöfer, Birrîn: Arpad Bondy û Markus Silberschmidt, 52 deqîqe. Dokumenter fîlmekî li ser jiyana karkirê bi çav û bi awirê lawê wî.

Jiyana me Swîs 1994, Rejî û Sa-

Bîstek ji fîlmê Jiyana me

naryo: Cristina Karrer û Dorothea Keist, Muzîk: Othman Serkar, 73 deqîqe, VORFILM, Ev fîlm li ser jinê Kurd û têkoşîna wan e.

Ka Otonomiya Kurdistanê li ku derê ye?:

Almanya/Kurdistana Iraqê 1991-95, du fîlmê dokumenter û fil-

mên dîa, Amadekar: Kamal Karim. Fîlm li ser jiyana Kurdistanê Başûr e, ji krîza Delavê heta îsal.

Diyarbakir - Ez wek hukuknasekî ji xwe nefret dikim:

Almanya 1994, Rejî û sanaryo: Karaman Yavuz, Kamera: Martina Radwan û K. Yavuz, Birrîn: Kurt Stahn û K. Yavuz, Prod: Yuksel Yavuz, Muzîk: Nizamettin Arîç, 85 deqîqe, Kurdî û Tirkî. Ev fîlm li ser serpêhatiya Avukat Ruşen Aslan û Nizamettin Arîç a piştî cunta eskerî ya 12 Îlonê li girtîgehên Diyarbakirê ye.

Dawet:

Almanya 1991, Rejî û Sanaryo: İsmet Elçî, Kamera: Martin Gressmann, Birrîn: Doreen Heins, Muzîk: Nizamettin Arîç, Rol: Oguz Tunç, Aslî Altan, Halil Ergun, Gulsen Tuncer, 91 deqîqe. Fîlm li ser trajediya girêdana bi urf û edetan û dijayetiya di navbera kulturane.

Hey Azadî!

Navê te
li ser defterên xwe yên dibistanê
li ser rûnişteka xwe û li ser daran
li ser qûmê û berfê,
dinivîsînîm.

li ser her rûpelekî hatibe xwendin
li ser her rûpelekî sipî
kevir be yan xwîn be,
kaxez be yan xwelî be
navê te dinivîsînîm.

li ser wêneyên zêrkirî
li ser çekên şervanan
li ser taca qiralan
navê te dinivîsînîm.

li ser biyaban û daristanan
li ser hêlînan û irzêlan,
li ser dengvedana zaroktiya xwe
navê te dinivîsînîm.

li ser çelengiyên şevan
û nanê sipî yê rojan
li ser demsalên destgirtî
navê te dinivîsînîm.

li ser pîneyên xwe yî lajîwerdî
li ser golê hetaveke genî
li ser deryaçeyê heyveke jîndar
navê te dinivîsînîm.

li ser sira bayê berbangê
li ser deryayê, li ser keştiyan
li ser çiyayê kawikî
navê te dinivîsînîm.

li ser kefa ewran
li ser xwêdana bahozê
li ser barana tîr î bê çej
navê te dinivîsînîm.

li ser formên çurîsandî
li ser zengilên rengan
li ser rastgoya fizîkî
navê te dinivîsînîm.

li ser derbandan, hişyar dibe
li ser rêçan, tar û mar dibe
li ser meydanan, coş dibe
navê te dinivîsînîm.

li ser mêweya du felqe
mêweya neynikê û ya odeya min
li ser textê min layeke vala
navê te dinivîsînîm.

li ser segê xwe yê xure û dilovan
li ser herdû guhên wî yên miç
li ser bejna wî ya serserî
navê te dinivîsînîm.

li ser depreşa dergehê xwe
li ser tiştên mêşinî
li ser pêla agirê pîroz
navê te dinivîsînîm.

li ser her laşekî canfîda
li ser eniya hevalên xwe
li ser her destekî dirêjkirî
navê te dinivîsînîm.

li ser pencereya têkperan
li ser lêvên narîn
bilind, ji bêdengiyê bilindtir
navê te dinivîsînîm.
li ser neamedeyîyê û arezû nîn e
li ser tenhatiya rût
li ser pileyên mirina xwe
navê te dinivîsînîm.

li ser tendûristiya vegeryayî
li ser metirsiya nemayî
li ser hêviya bê bîranîn
navê te dinivîsînîm.

Bi hêza peyvekê
jiyana xwe ji nû ve dest pê dikim
ji bo naskirina te
û bi navkirina te ji dayik bûme
Ey Azadî!

■ Paul Elward

Paul Elward

(1895-1952)

Helbestvanê Fransî yê navdar Paul Elward, di Şerê Cîhanê Yekem de; wek piştgir û xebatkarê aştiyê, dest bi berxwedana xwe ya pîralî dîke. Vê xebatê bi şeweyekî nivîsandi û dahênanê, di pirtûka xwe ya bi navê (helbest in bo aştiyê) de, bi gewde dîke. Piştî rawestana şerî; di sala 1920'an de, Paul Elward hîmdarên bizava wêjeyî ya Fransayê dinase û peywendiyên wî li gel Aragon û Priton û Tizara tên avakirin.

Di sala 1921'ê de, bi çend berhemên xwe, beşdarî çalakiyên tevgera dadîzmê dibe. Û bi dîwana xwe ya bi navê (mirin ji nemana mirinê) di sala 1924'an de, bo demek dirêjtir û berhemdartir, tevli tevgera suryalîzmê dibe.

Paul Elward di sala 1929'an de, jina ku dê bibe jêdera peyama wî (îlhama wî), Mariya Benz dinase û di bin bandora vê peywendiya giyanî û hîsî de, çend berhemên dilsojan e, evînamêz û narîn wek ;"peytexta êşê", "Evîn û helbest" û "Jiyana di cih de" diafrirîne.

Di sala 1926'an de li tevli rexistina Partiya Komunist dibe û di tevger û xebata li dijî faşîzmê de roleke serekî dileyize û bi hêzdarî piştigiriya komarxwazên Ispanyayê dîke.

Di vê qonaxa dawîn de, Paul Elward hêdî hêdî wek bizav û wek alîgirî ji tevgera suryalîzmê cihê dibe.

Wêjeya Misirê ya Kevnare -2-

Togny Säve Söderberg

Lawijên (Îlahiyên) Misirî û Loriyên payebilind

Dema tu (Aton) di asûyên rojava de diçî ava

Hingê cihan mîna ku mirî be tarî dibe.

Ew di odeyan de sergirtî razayîne.

Çavekî wan ê din nabîne,
Meriv pertalên wan ji bin serên wan didize,
bê ku pê bihisin.
Şêr hemû ji qulên xwe derdikevin,

Mar giş pêvedanê dikin,
Tarîti bandorî dîke,
Erd bêpêjin dibe,
Dema aferînenede di asûyê de xwe rihet dîke.

Ev lawija Eknaton (Echnaton) ku xwedanê rojê, Aton, wek yê herî mezin şanîdide, helbesta herî navdar e di nav şîrên Misra kevnare de û ji awayê xurtiya ziman û oldariyê ve jî gelek dişibihe wan îlahiyên rewanbêjî yên malîka 104'an ji kitêba du'ayan a dêran. Di nav wan lawijên lîrî yên di formên duayan de carna meriv pêrgî bîrçuriyêke civakî jî dibe. Ew dua ne tenê bi awayekî rastlêhatî (tesadufî) û yekcarî hatine, lê belkî wek destnivîsên bedew ên dibistanan derketine holê:

Amon! Lê bihise
wek ku di salona dadiresan de bi tenê be,
mîna xizanekî ne dewlemend.
Gava dadires min bi zîv û zêr bixapînin,
ji bo nivîskarê dadgehê
û bi kincan ji bo zehmetkêşên qanûnê,
hingê belkî Amon têkeve şeklê wezîrê
ku azadî dide min rebenî.
Belkî ew reben bi vê yekê mafê xwe bigre
û yê belengaz zora yê xurt bibê.

Seretayên (prensîb) bestekariya helbesta Misrê, kêş (wezn), hev-rêzî (paralelî) û zincîrên bibîrxistinê (association) eynî mîna ne wanên ku meriv di nivîsên pîramîdan de dibîne, lêbelê helbest li ser hev dengî (kafiye) û risteyan (kitayên helbestê) hatine avakirin. Her rêzek ji çend hecayên se-reke pêk tînin û her yek ji wan hecayan jî risteyeke hevrêz tîne holê. Xuyaye ku beşeke mezin ji wêjeya Misrê li gor van sereta û qaîdeyan hatine avakirin, lê digel vê jî dişa gelek caran meriv neşê cudahiyeke eseyî tîxe navbera

pexşana Misrê û helbesta wan. Ji nav helbestên hefidandî giş mîna lawij (îlahî), lawik (stranên bi şewat), stranên pesnan ji bo qiralên hingê,

destanên serkeftinê yên leşkerî, dilokên şahiyên û gelekî din, bi taybetî lawikên evîniyê herî zahf tesîrê li meriv dikin û ew in ku carekê besta nivîserê "Strana Payebilind" rakiriye.

Ez evîna te ya pêşî me
Ez ji bo te fena Baxê kulilkan im
li wir ez çiçekan û giyayê bihn-xweş diçînim 5

Zanista Jiyane û Lihevgerandina Siyasî

"Bi zanîna xwe nepesine û ji bo ku tu zanayî ewqas xwe nebîne, bi kesê nezan jî, wek yê zana, bişewire. Çunkî tu hunermend dawiya hunerê xwe tev nabîne û ji xwe tu kes jî neşê bigihîje xilaseka hunerî. Peyveke bi hiş ji ke-virekî biha ku meriv wî li cem qerwaşeke (cariye, kenîze) ber destaran jî dibîne, çêtir e".

Ev jî henek şîretên nivîserê herî bi nav û deng ê wêjeya Misrê ya zaniyarî û hindekariyê, Ptahhotep in û di vî warî de, kevntirîn mînak in ku li Misrê hatine parastin. Ptahhotep rewşa xebatê dema pîramîdan û kar û barê wan ku li gor wextê xwe sazûne, bi awayekî vekirî daye nasîn. Li gor şîretên wî yên perwerdekariyê divê mirov nefspîçûk be û ji serok, mezin yan jî berpirsiyarê xwe re zahf sernerm be:

"Xwe ji mezinê xwe re bitewîne, bi vê yekê dê her tişt ji te re bê mal û tu dê destmizeke rind bistîni." "Dema wî pîrsa te kir xwe jê re nîzm bike û heyânî destûr nede, neaxive, gava kenîya tu jî bikene, wê pir pê kêfxweş bibê". Ew gelek şîretan li serkar û mezinan jî dîke û dixê bîra wan ku ew bi hiş û bîrewer derkevin pêşberî alîkarîxwazan: "Ger ku tu pêşewayek bî divê tu bi sebir û xwedî aram bî, wextê ku tu li xwestekêkî bihişî, ta ku ew derdê xwe nebêje wî neqewirîne. Kesê ku bi derd û kul e dixwazê derdê dilê xwe birêje."

Ev zaniyariyên pîramîdî, li Misrê gelek qîmet dîtine û ew kalasîkvanên ku di serê beşê de navê wan bihûrî nivîserên berhemên wusa ne.

Mînakeke dawî ji zanistiya perwerdekarî ya navdar ji heyamê Firawnan, "Zanista Amene-mopes" e. Wî di ferhenga gotinên pêşiyên beşa 22 û 23'yan de xwe pîr nêzî "Peyvên Zanayan" rakiriye, bivê yekê jî wî gelek bal

kişandiye ser xwe û nav deng daye.

"Xwedê kamil e, lê mirov kamil nine, meriv tiştêkî dibêje, lê Xwedê tiştêkî din dîke."

"Tiştêkî mebeje! Ez bêguneh im. Guneh di destê Yezdan de ye û li ber Xwedê ti tişt ne kamil e."

"Bi yê Kor mekene, yariyê xwe bi acûcan meke û yê felc neêşîne! Henekê xwe bi wî kesê ku di destê xwedê de ye, meke! Mirov herî û ka ye Xwedê jî hostayê avakirinê ye."6

Hinek ji wan berhemên zaniyarî jî evên jêrî ne:

1. Zanista Çetî (Cheti) ye ku di serî de wek pîşeya rexneyên sergirtî derbas bû. Ew, şîretên Çetî ne ku 2000 sal berî Îsa li kurê xwe Duauef kiriyê. Di wir de wî pesnê pîşeya nivîseriyê daye û avêtiye wan pîşeyên din, wan kêr xistiye da ku helwesta şagirtiyên nivîsevaniyê rake û wan lê sor bike.

2. Zanistiya Merikare ye, li gor nivîsê ew jî aliyê şahekî ve ku dawiya temenê wî di kul û keseran de derbas bûye, hatiye nivîsîn. (li dora 2000'ê berî Îsa).

3. Kehanetên (mirwa) Nofertî ne ku di serî de qala wan hate kirin. Di wan de salixê viyana pa-dîşahê xanedaniya çaremîn (2600 sal b. Îsa) Snûfru tê dayîn. Nofertî di wan de bahsa tengahî, ezyet, şerê hundurîn, tevîhevî, dagirkeriya biyaniyan, hemberiya navbera fermanbaran û berî-dagerandina Xweda û xweristê jî ji wan, dîke.

Teksteke balkêş jî ji wan kehanetan lîriyên xweş in ku merivek di wan de bi riya mirnê dixwazê azad bibê.

Ez ê îro bi kê re biaxivim
bêdadî, bandorî li dinyayê dîke
û tu dawiyêke bi xweşî xwuyana-
nake.

Mirin îro li pêşberî min e
mîna ku yekî nexweş baş bibê
fena yek ji zindanê derkeve.

Femandariya navîn (nêzî 2000-1880 'ê b. Îsa) jî gelek hêlên xwe ve lê bi taybetî jî ji aliyê ziman û edebiyatê ve ji Misriyan, re wek pêleke kalasîkî tê dîtin. Digel ku vê dawiyê di zimanê xebardanê de, guhartinên pîr mezin çêbûne jî lê ew zimanê wêje yê berê, heyânî demeke dirêj piştre jî xwe parastîye. Ev yek ji wêjeya siyasî, ya kahînî, û ji mesele û çîrokên ku di fermanrewahiya navîn de derketine holê û em niha dibînin jî tê zanîn. Di vî warî de wek nimûne meriv dikare meseleya cotyarê zarşêrî ku bi niheqî

wî dibin dadgehê û ji ber gotara wî ya xweş, dadires wî li wir dihêle û serpêhatiya gemîvanê keş-tîşkestî ku gemiya wî li giraveke deryaya sor nixro dibe û marek wî rizgardike û hikayeya ku di dema xanedaniya dozdemîn de li ser Sînuhe hatiye nivîsîn, bide.

Herweha "çiroka herdu birayan" û ya "mîrxanê sêkirî" jî du meseleyên xweş î sivik in ku di dema femandariya nû de bi awayekî hêsa hatine nivîsîn.

Wêjeya Misrê ya parastî jî per-yodeke nêzî 2500 salî berî Îsa ve ye. Digel ku beşeke hindik jê gi-haye destê me jî lê dişa ji ber hej-mara wan a pîr û ji ber hebûna cûreyên cuda tê de, xebateke kurt jî li ser demeke dîr û dirêj digire. Em bi tenê dişên hinek pesnê zimanê wan ê edebî û xweş bidin, çûku zanîna me ya ziman û nuansên wî pîr hindik e. Lê dewlemendiya Fantaziyên wê [wêjeya Misrê], xurtiya pevgirê-danan tê de, wêneşaniya (zimanê wênayan) resena (orjînaliya) mî-nandiyên (mecazên) tê de û tekû-

ziya wê hê jî me hişmetkar dihê-le.7

Yê ku ji Swêdî werge-randiye:

Emîn Narozî

(5) Togy Säve-Söderbergh, Litteraturens Världs Historia Forntiden, ji nav r. 110-114'yan hatiye kurt kirin.

(6) Togy Säve-Söderbergh, Litteraturens Världs Historia Forntiden, ji nav r. 114-122'yan hatiye kurt kirin.

(7) Togy Säve-Söderbergh, Litteraturens Världs Historia Forntiden, ji nav r. 123-128'an hatiye kurt kirin.

Di nav çîrokên Misriyan ên kevnare de çîhekî heywanan (rawulan) ê girîng hebûye. Ew şanoyeke dadgehê ye ku tê de mişk wek dadires (hakim) û celad jî di sûretê pisîkekê de ku li sûcdar - xortikekî Nûbî [navê deverêkê ye li Afrîqa] - dixê, tê pêşkêş kirin. Berkoliyêke ser kevirê kirêçê jî xanedaniya 19'yan ya nêzî 1200 sal berî Îsa. — Wêne ji Enstituya rojhilat ya Şikago (Chicago) hatiye girtin.

Ev mînakek e ji Kitêba Mirinê digel wênekêşiyên mirov û xwe-danan ku ji dema Romayîyan ve maye.

Bi Kirdênda çorşmedê Madenî ya sohbetê -3-

□ Haydar Diljen

Hevalî

-Veyvi bi estoran a anê, winî nê?

-E, bi estoran a anê.

-Wexto ki veyvi anê, hevalî vanê?

-E, senî nêvanê?

-Key vanê?

-Wexto ki veyvi kê pêrdê ci ra vejenê anê inî ser, hevalî vanê. Wexto ki yenê inî ser, veyvi ser ra çitênda girdi akenê. Kışta zomay ra di cinî û kışta veyvi ra zî di cinî koşanê çiti tepêşenê û hevalî vanê.

-Ti şena çend hevalî vajê?

-Zaf min vîrî di nêmendê.

-Ti çend ki zana.

Vayo pak o cêr ra yeno

Neftay derdê ma leqno

Hevala veyver ser erzeno

Şarê dinyay ma huweno.

Çi huwiyena, çi bermena?

Qowim şîrin o, terk nêkena

Way hevalê, şîrina malê.

Verê bandê heval kurt o,

Dalpan te de şirte-şirt o

Heval meberm zoma xort o.

Şewaş

Lajdê xo rî vajî, şinê veyvi anê, yêmeg-mêmegê xo wenê, aşiqî şewaş nanê ro. Şewaş zonê ti?

-E.

-Sirayê ra zengînan, sirayê ra feqîran.

-Yanê zengîni, ya zî kerway sere di roşenê, dima feqîrî roşenê?

-Tabî tabî. Kerway, birayê lajekî, emê lajekî. Ceniyan ayrî, comêrdan ayrî. Cenî jê ode di, çê di yan kêber di.

-Ciniyan rê zî şewaş kenê?

-Ceniyan di şewaş nêkenê. Niqara nanê ro, herkes erzeno ser. Kes keynera xo nêverdano aşiq şewaş bikero. Herkes peranê xo keno hadre, benê erzenê niqara ser.

-Yanê cinî cayêdo ayrî di benê, winî nê?

-E, banêdo gird, yaxutda teber ra meydandê gird di, pere benê erzenê ser. Xo ra cenî ameyê sêrdê şewaşî. Hêç kes kêfdê şewaşî ra zere di vindeno! To di senî kêf kenê diha? Ondan sonra, diha ki comêrdan baş kerd, niqara anê ortedê ceniyan di nanê ro. Cenî diha utanmaxla qaçmaz gîtmaz ya. Herkes peranê xo erzeno ser.

Wexto ki şewaş kenê, mesela Ercan sere di nişto ro (ronişto). Vanê "Ercanê sor ra şewaş, dewranê axayê sor ra şewaş! "Zimbêlanê ey virazenê, çimanê ey lewî kenê, xo ver teqle erzenê.

-Nê aşiqî Kird (Zaza, Dimilî) yê, Kurmancê?

-Aşiqî Kurmancê. Wina kenê,

dima, ki Ercan verî sozleşmiş biyo se, feqîran meşermaynê se, herkes farz êt panj hezarî erzeno ser, herkes winî ravêra. Eger sozleşmişî nêbê, Ercan zafini dano, aha aşiq qudirmiş beno. Û ê jê vano "Ez xo ney ra ronî, nêbeno, wêyki zî dano, xo rê xerc bo, borc bo wêy dano. Esgîni, aşiqan kenê zengîn.

-Yanê herey?

-Ya, ya. Pêrê min vatê "Bêrê sozleşmiş bê, herkes hona bikerê".

-Yanê "persa xo jew kerê, pê ser o vêşî mekerê".

-E, "pê ser o vêşî mekerê, guna yo". Eger persê xo jê nêkerê, o zêrrê dano, o bîn qarşidê ey di zêrrê dano. Gûmey ma zaten fortacî yê.

-Gûmey, yanê dewa şima?

-E. Pêro danê, aşiqan rê henday perey yenê pê ser. A cênê şinê çeydê xo.

Maya veyvi yena ci hetî

-Çend rojan a tepya veyvi şina kê pêrandê xo, yan zî pî û maya veyvi yenê veyvi hetî?

-Verî maya çeyniki yena. Vîst roj tepya maya çeyneki yena. Ziyafet kena hadre.

-Kilincey niyana?

-Kilincey zaten ana. Kergi kerda sûri, yan quzî çewirmiş kerda, goreyê butça.

-Quzî, yanê kavir?

-E. Zereyê ci kenê pir, çewirmiş kenê. Yaxut dikê-didi kenê sûr. Ondan sonra kilincan-milêncan gîna yena çeynerda xo hetî. Ondan sonra a ki amê, di rojî-hîrê rojî çeydê çeynerda xo di bî meymani şî, bahdeya ci 9-10 rojî tepeya, zoma û çeyner a şinê çêdê marda xo. Yê ki vanê "şima çend rojî bimanê, şima çend rojî îzin dayo veyveri?". Zoma şewê wija ra kewno, dima yeno. Piyê keyneki vano "şima çend rojî îzin dayo ci?". Wêrê lajekî vanê "15 rojî". Piyê keyneki vano "ma 20 rojî day ci". Vano "willahî eynan 15 rojî waştî, weşdê min şî, min 20 rojî dê ci, wa xo rê vîndero, marda xo înan hetî çend rojî".

-Yanê îznê mendişî piyê lajekî dano?

E. Piyê lajekî dano. Ki pî çinê bo, maya lajekî dana. Neyse, ki îznê xo bî tamam, ê do şirê veyvi dima biyarê. Aştî piyê çeyneki, hal û wextê xo rind o se, jû mangeri fineno a ra dimi, xelata çeyneki dano.

-Ki hal û wextê ci rind nêbo?

-Ki rind nêbo, peron danê yan jû bizêki danê. Meheqaq dewarê donê ci. Ê ki zaf duşkun, feqîrî bê se, jê fistan ci rê gênê. Eger zengîni bê, jê-didi altûni qulp kenê.

Dewamê ci esto.

Ferhengekê

Kirdkî-Pehlewî-Kurmanckî-X-

Kirdkî(Zazakî)

K
kilînc
kirkinci
kinar, kenar, ver, pol
kîr
kisti, kışti, kuştî
kiştene, kuştîş, mirênayîş
kiştîş, kuştîş
kizîr
kîn, kênat
ko, kû, koh, kûh, kuwe, kof
koca, kura, ka
koni, kûni, kuweni
kor, kûr, çimkor
korey, kûrey
koşe, kose, goşe
koşkar
koşke, kûşki
koteri
kotile, kotilme, komi, koye
koyek, kûyek
koyî, kûyî, kofi
kuçe, kuça
kulawî, kelawî
Kurd
Kurdkî
kurrik, kîrrêk, kurrî, kirri
kuşat, kuşatey, kay, henek
kutene, kutîş, kûtayêne
kuwari, kari

L

la
lane, lani, qule, kunî
leb (lebiyayîş)
lejg, azi, az
lejkerdox
lerzayêne, lerziyayîş
lew
lewi, muçî, paç
lincî
lîstene, liştîş
lîmin, lêmin, leymin, qilêr
lîminey, lêminiye, qileriniye
lojini, locine, lozin, lozene
lûw, lû, luye

Pehlewî

K
kulaçek
kerçeng
kenar, bar, pehlûk; keran
kîr, kêr
kust, kustek, keş
kuştên, mircênîten, kuştar,
kuştên, kuştar, kuştîşn
gêzîr
kên
kof, çikat
kû gyak, kû
kopên
kor, kûr, korçêsm
kûrîh
koşek
keşger
kuşk, koşk
kepoter (2)
kût
kofek
kofi
koy
kulaf
Kurtîk, Kurt
Kurtîk
kurrek
katek
koften
kelûk, keparek

L

rak
lan
lapek, lawek
azg
leşker
lerzîten
lep, lef
karî lep
gil, lecen
liştên
rîmen
rîmenîh
roçen, rozen, roçanek
ropas, ropah

Malmîsanij

Kurmanckî

K
kulîçe
kevjal, xerçeng
kenar, ber
kîr
hêl, alî
kuştin
kuştin, kuştar
kizîr
kîn
çiya, kêw
ku, ka
mîrkut, darkutik
kor, çavkor
korî
goşe
goşkar
koşk
koter, kotir
kom
girik (gîrrê piçûk)
kovî, kûvî, çiyayî
kuçe
kum, kuleh
Kurd
Kurdî
kurrî (kurrîyê hesp)
henek
kutan, lêdan, lêxistin
kewar

L

ben, ta
qul, kun
lava, lave; lavayî/lavahî
aj, ajik
leşker
lerizîn, lerzîn
lêv
maç, paç
herî, gil
alastin
qilêr, qirêj
qilêrî, qirêjî
rojîn, rojing, lojin
rovî, rîvî

(1)Kelîmeyê Pehlewîyê ki tiya di nusiyayê, mi nê kitabî ra vîjnay: Dr. Behram Frewşî, Ferhengê Pehlevî

(2)Pehlewî di "kepoter" yena me'na "borani".

Reyanê xo...

Kiştî peran ra zî dewlemendî niyê. Nê pêro qandê HADEP'î dezawantajê. Ancî zî HADEP'î do xo ver bido.

Goreyê min, gerek heme Kurdê welatheskerdoxî û Tirkê demokratî reyanê xo bidê HADEP'î. Ne ki tenya reyanê xo bidê, gerek ze milîtan ci rê bixebitîyê zî. Bi çî sebeba beno wa bibo, ê ki partiyandê dewletî di benê namzet, reyanê xo danê eyna û eynan rê xebitênê, wa rind bizanê ki eynan tercihê xo dewletî hetî kerdo. Biewniyê, heme şefê polîsan, waliyê Kurdistani û sawciyê faşîstî ê yê partiyandê iqtidarî ra benê namzetî ki meclîsî diha vêşî terorîze bikerê û meştî

hesab nêdê.

Ki kes Kurdêdo, yan zî Kurdênda bi şexsiyet bo; wazeno wa çep bo, wazeno wa raşt bo, gerek kes ze sembolê bi şexsiyeteyda xo reyanê xo nêdo partiyandê dewletî û eynan miyan di ca nêgîro. Helbet tayn namzetê HADEP'î şenê bi zerrîda tayina nêbê, helbet tayn meseleyê HADEP'î ê bîni zî estê. Ancîna zî gerek ma hesabê nê meselan verdê bahdê weçînayîşî û çorşmedê HADEP'î di ca bigîrê.

Her reya ki HADEP'î bigîro, do hem dinya di û hem zî Tirkîya û Kurdistani di bibo sembolê şerftê Kurdan û demokratandê Tirkan. Ki şima wazenê şerfdê xo rê wahêr bivijî yê, reyanê xo bidê HADEP'î û HADEP'î rê bigirweyê.

Reyanê xo bidê HADEP'i

Haydar Diljen

Ewro kurdistan di sî, sî ser o nêmena. 3000'an vêşerî dewî amey amey veşnayiş û xilnayiş. Bi milyonana Kurdî Kurdistan ra amey vetiş û ê yê sûkandê Tirkîya di gecekondîyan di jiyandê perîşanê ravênenê. Bi deshezaran Kurdî ê yê zîndanandê Tirkîya di xo ver danê. Ancî bi hezarana Kurdî bi bêbextey a amey kiştîş yan zî amey vinikerdiş.

Nê pêro netîceyê polîtîkade dewletî û partiyanê ci yê ki wazena bi orte ra werzanayîşa mesela Kurdan "hel kero." Di nê hîrê serrandê peyênan di barbarya ki dewletî Kurdistan di kerdî û aya kena, DYP û CHP dîrek îqtidari di bî û MHP zî bi ozel tîm û komandoyandê xo ya piraktîk di îqtidar di bî. Partiyê ki dîrek îqtidari di nêbî zî fikrê eynan îqtidari di bî û yardimi na polîtîka kerdê. Ki şima meclîs ra vetiş û wîja ra berdişê parlamentaranê DEP'i biyarê xo vîrî, bes o.

Kurdî, lej û xoverdayenda xo ê qarşidê na barbarya di tenya mendî; yanê bê tayn partiyê Tirkan ê çepî û çend rewşenbîrandê Tirkan, kesî ra vengêdo gurr nêvijîya. Helbet na mesela di tayn şaşeyê tayn partiyanê Kurdan zî bî, labirê esas mesela tesîrdê Kemalîzmî di mendîşê Tirkan bi.

Ewro di nê şertan di Tirkîya û Kurdistan di hazireya reyan a ya bena. Kîştê ra dewleta ki bêşexsiyet kerdîş û vinikerdişê Kurdan dayo xo ver û heme partiyê ci; kîştê bîni ra zî Kurdê welatheskerdoxî û Tirkê ki qarşidê polîtîkade dewletî a vijênê ê yê kewnê weçinayeni.

Ewro gerek Kurdî, mabêndê partiyanê ki paştîya dewletda Tirkîya gîne û ê ki qarşidê nê sîstemîya yê tercihê xo bikerê. Kes ya kîştê dewleta yo û ya zî kîştê Kurdandê welatheskerdoxan û Tirkandê demokratana yo. Weçinayenda (reyandê) 24 dê mengda 12'î di asil mesela na ya.

Ewro ez zaf kêfweşa ki HA-DEP'i a ya dekewna weçinayeni û çuşmedê xo di cepheyê viraştî û a ya wazena nê cep-hî hewna hera kero.

Wexto ki min no nuştayê xo nuşt, mabêndê BSP, DDP, HADEP û SÎP di bi namedê "Emeg, Ajbiyayîş û Azadey" a bloqê amebi ronayeni û xeylê rewşenbîranê Kurdan û Tirkan zî eşkera kerd bi ki ê do

paştîya nê cep-hî bigîrê. Hetta, parlamentaranê DEP'i Ahmet Turk, Sedat Yurttaş, Sirri Sakik û rewşenbîrandê Tirkan ra merdimê zey Haluk Gerger û Akin Birdalî zî xo ze namzetê HADEP'i misna.

Di serda 1979'î di, îtifaqê Devrimci Demokratî û TSIP'i dima, bi heme kema-yenda xo ya bo zî, na fina sif-teyêna ki Kurdê welatheskerdoxî û tayn Tirkê demokrati ê yê mesela reyan wina ciddî gîne û piya îtifaq kenê.

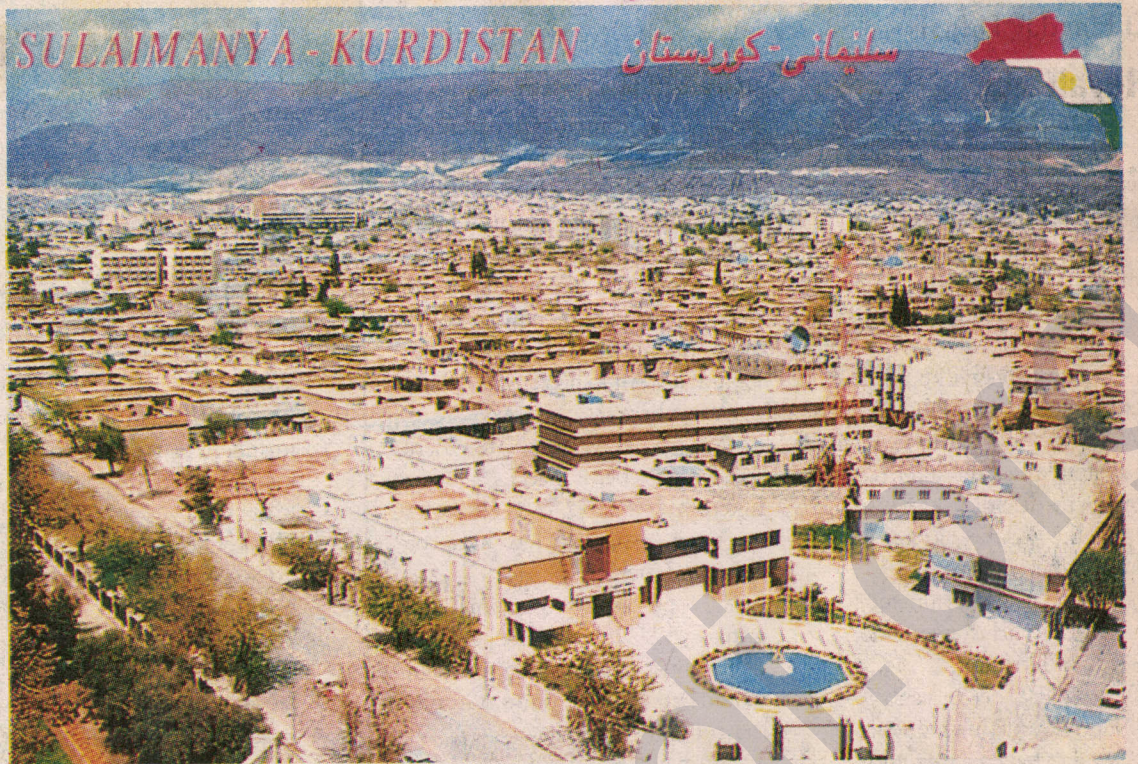
Na gamêda ca dir a û gerek kes destek bikero û qandê ser-kewtişê ci bixebitiyo.

Helbet no îtifaq îtifaqêdo teng o. Hem kîştê îdolojîdê partiyê ki kewtê nê îtifaqî miyan û hem zî kîştê formulekerdişê talebandê acılan a, teng o. Wexto ki kes beyanata nê îtifaqî waneno, kes eşkere vînenno ki perspektîfê eynan perspektîfê zaf çepî yê û mese-la sinifey zaf kewta talebandê acılan ê şarandê ma ver. Winî aseno ki çepê Tirkîya hewna nêweşey da xo ya 20-30 ser-ran verî ra nêreyayê.

Helbet, ê ki ewro sistemê Tirkîya ra zaf zirar vînenê karkerî, dewijê feqîrî, memûrî û emekdarê bîni yê. Labirê, ki kes goreyê şertandê ewroy biwneyo mesela ra, ê ki halnêkerdişê meselada Kurdan ra zirar vînenê qat-qat neynan bolêrî yê. hetta zengîne Tirkîya ê girdî zî ê yê nêrazîbiyayîşê xo îlan kenê. Qandê coy, hewna hera giro-tîşê nê cep-hî menfeetê mesela da Kurdan o. Hetta gerek kes kêberê cep-hî, ê ki wazenê wa no herbê Kurdîstani vîndero û mesela Kurdan bi ajeya hal bi-bo, hemini rê akerde verdo. Tirkîya da ewroy di, wina winîyayîşê mesela biya xeta sî-nordê demokratey biyayîşî yan zî nêbiyayîşî. Kurdî gerek dost û dişmenê xo yê zerî û te-berî goreyê winyayîşê na me-sela tespît bikerê.

Nê parantêzdê dergî dim a ma fina bêrê asil mesela da xo ser. Şertê weçinayîşê emserî, qandê Kurdan û demokratandê Tirkan zaf musaîdî niyê. Bi milyonana Kurdan cadê xo ra bar kerdo û nameyê eynan listandê sandiqandî çini yê. Xeylê xortan xo qeyd nêkerd. Zimistanê Kurdîstani zaf çetin o. Korucî, tîmî û komandoy, qandê ki partiyê sîstemî vêşî rey bigîrê, do her babet teror bikerê. HADEP û namzetê ci

Dewamê ci r.15

Pazara Dihokê (Foto Armananc)

Kurdistanê Başûrî

Bêîstiqrarey dewam kena

Problemê lejê Kurdan o xwi bi xwi ne bi pêkerdişê Dublinî û ne jî bi ê Tehranî ya çareser nêbi û halo bêîstiqrar zey xwi dewam keno. Zek yeno zanayîş pêkerdişê sifî yê Dublinî dima xeylê kes-an texmîn kerdê ki lejê kurdan xwi bi xwi do wextêdo kilm di

vîndero û ê do pê bikerê. Labelê kombiyayena didin a Dublinî dima asa ki îna nêşawo pê bikerê. Kom'biyayena Dublinî dima tehrandi jî kombiyayeni virazyay labelê wijadi jî înan nêşa pê bikerê.

Nofin rojo 12.11.1995 di mesulê hukmatê Amerikay ê minti-

qada Xelîcî Robert Deutsch şî Kurdistanê Başûrî qandê ki kombiyayena Dublinî dewam bikero bi serokê PDK Mesûd Barzanî û ê YNK Celal Talebanî di, labelê fina winî, aseno ki vernîşiyayenê çinya.

Leyla
Zana
xelata
Saharov
girot

Sstrasburg-Parlamentera DEP a verêni Leyla Zana ki nika hepîsî ra xelata Saharov girot. Parlamentoyê Ewropay xelata Saharovî dano. Ê na xelati serra 1989 ra nata yena dayeni.

Grûba sosyalîstan Leyla Zana ze namzet mûsnêbî. Zek yeno zanayîş Leyla Zana qandê xelata aşîti ya Nobelî jî ze namzet amêbî mûsnayîş û ay ser o xeylê munaqêşe amebi kerdene.